

Sp. 22.

ВРАГОЛИЈЕ

НЕСТАШЛУЦИ, ПРИЧЕ, СЛИКЕ И ПРИЛИКЕ

ИЗ

ЂАЧКОГ ЖИВОТА

ЉУБОМИР БОШКОВ
БАВАНИШТЕ
ИЗ ЗБИРКЕ Бр. _____

НАПИСАО

Ж. КОСТИЋ

У БЕОГРАДУ

ИШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ИШТАМПАРИЈИ

1881

Накладом њинкаре В. Валонића

С А Д Р Ж А Ј

	стр.
I. Буџов и кесега	1
II. Добра лекција	13
III. Социјалисте на спу	22
IV. Беле панталоне	39
V. Баџа освега	47
VI. Љубавна залога	58
VII. Како сам се ја оженио	62
VIII. Са правог пута	72
IX. Преко леба погаче	91
X. Мали узроци	115

ВУЦОВ И КЕСЕГА.

Мото: «Ко у школи љубав води,
«Тај решетом воду вади».

— Знамо већ шта ће бити, само кад је из ђачког живота, мора бити за цело што весело. — Тако ће помислити многи од вас, па доиста и погодили сте, биће нешто весело.

— Е па то је обично кад је о ђацима говор — казаћете даље, — знамо већ шта ће бити. Али ту сте се преварили, јер ја могу поуздано рећи да ви ову приповетку још до сад нисте читали, по што је сада тек први пут штампана, а да ли ће се прештампавати то ни сам не знам.

Ко има очи нек чита, а ко има уши (а не зва да чита) нек слуша (кад други чита).

Мој јунак није као што су јунаци у обичним приповеткама, наиме да се бори са читавих 85 страна а 30 реди свега 2550 реди док се тек упозна са обавезаним предметом, након 68 страна а 30 реди свега

2040 реди да изјави своју вреду љубав, за тим да се бори са читавих сто и више страна препрека сплетака и мрским супарником, па најзад са богатством девојачког оца, од свега тога овде није било ништа, препреке и сплетке није му нико правило, супарника се није имао бојати а што се тиче пекунијарних околности за њега се могло рећи, да и ако није био „зјело“ богат, он је ипак често бивао богат па и онда, кад је имао и само десет крајцара у цецу. Запита ће ко од куд је то могуће а ја мислим да је доста кад вам кажем, а можда сте се већ и сами сетили и да је мој јунак био ђак.

Сад мислим да довољно познајете мога јунака када сте чули шта је, још ми остаје и да вам опишем какав је изгледао. Био је доста одрастао и ако се није могло поуздано рећи дали је од високих или ниских људи, његове праве ноге изгледале су као ошцирска сабља и могло се у опште рећи да је угледан дечко, и ако га мајка природа није баш матерински обдарила. Лице му је е ту се морамо мало дуже задржати, пре свега нос му је налично на орлов кљун или да се помодно изразим, имао је грчки нос; а он је то добро знао и за то је у друштву увек хвалио класично доба држећи, да се и његов нос отуд датира. Уста је имао доста мала, над њима су га гарили црни брчићи и носно је малу брадицу а ла јарац, коју је сваке недеље перорезао дотеривао, општи изглед му је био правилно,

буцмаст, с' тога су га сви који су га знали, звали достојним качества именом „буцов“.

Та мој јунак-буцов како и какав би био јунак у приповетци, а да се не заљуби? па то је и било. Ево како.

Ја и мој јунак као што рекох били смо ђаци и становали смо заједно, а нами преко пута становало је нешто, ево да се изразим речима свога јунака: „Анђелска природа — милина васељене — небесни звуци — много сјајно — узвишено недомашно“ итд. итд. знам да неби никад погодили шта је то, а ја опет нећу да вам задајем загонетке, него у кратко све се то односило на једно сувоњаво, високо, као кудеља црном косом, скоро никаквим обрвама, накривим устима, ужасно дугим носом богоодарено, нами преко пута станујуће створење, нашу — комшинку, којој је поменути изглед прибавио име „кесега“, а неки ђаволи су још додавали да ју је бог био уватио на удицу, но да се она сретно отргла и да су јој само уста „вечнога воспоминанија“ ради онако мало зарезана остала.

Нас двоје ђаци, она наша комшинка прозор у прозор, па имали што природније да нити ми, нити она нисмо имали преча посла него да се једно у друго до ушију заљубимо.

Морам одмах признати да се ја у пркос овом природном закону нисам заљубио, то или је долазило отуд што нисам био љубитељ риба или још

пре отуд што сам 'на' скоро морао приметити да мој брат буцов много више стоји на прозору но ја, а да и сестра кесега много се радије сави на прозору и око истог када је он тамо, него кад сам ја.

И „Двоје су се заволели млади.“

Сад ће те се надати да је брат буцов чинио какве кораке да се са љубљеним предметом састане. Ако сте се том надали, ту сте се онда преварили, а то би противречило оном што смо у почетку ове необично-обичне приповетке о њему рекли.

Он за дуго није ништа предузимао, сви љубавни састанци беху им наш и њезин прозор и ту су се они редовно састајали од 11 до 12 часова пре подне, а недељом и четвртком трајао је састанак читаво после подне, јер онда је брат буцов био слободан од школе а сестра кесега од института.

Али то није могло навек тако остати, то није смело навек тако остати па — није ни остало. Мој јунак од кад је постао јунак често је размишљао о њиховој судбини односно улози, коју они у драми живота играју, односно која се њима игра; тако је било и данас, он је о томе мислио и предузимао је велике и одважне кораке, по нашој малој и узаној соби и сад — ово је врло важно — сад наједаред стаде и викну „Хеурека“ и то тако јако, да се од чуда тргох и кад га запита што кукуриче он ми вoзврати :

„Зар и то још не знаш? да је исто тако и славни Архимед викнуо кад је нашао своје правило, хеурека значи: нашао сам.“

„Ако си што нашао, а оно да братски поделимо“, беше мој радостан одвјет.

„Иди молим те, шта би могао наћи у овој нашој собици, него што сам нашао то је ту“ и показа прстом у чело „нашао сам нешто-нешто врло важно, о! та ова идеја новаца вреди“ рече он весело. —

„А ти је реци, па ма ти и ја помогао да добит делимо“ беше мој ђачки одговор.

„О tempoга!“ (то је увек говорио кад је хтео нешто важно да каже) и онда настави „море синко бадава си провео толике године у школи и дерао скамије, „бадава“ и сада су сљедовали све лепши компли-менти које ћу ја из учтивости према вама и поштовања према себи прећутати, само вам могу казати, да при крају свих тих комплимената опет ми није своју идеју поверио.

Ја мало љутит на њега воје неким послом одем од куће, а кад сам се на брзо вратио затечем мог јунака где седи за столом, на ком су лежале неке као шака велике артијацие и опазим да он на њима прта читаву „световну ћириловску буквицу.“

„Море шта ти је то опет? да ниси и ти из-нашао какав нов телеграф, хектограф, телефон или још шта новије, нашта ти та слова“ запитах га ја зачуђено.

„Оканите се молим те, није ми до шале“ рече он намрштено и могао сам приметити да му није најмилији што сам га при послу затекао. Држећи се правила да не треба никоме сметати изађем из собе и одем на вратнице.

Погледам прозору да видим да ли је он тамо, јер сам спазио сестру кесега где се око свога вије и нешто смеши; и где чуда! на прозору се беде артије а на њима црна слова светле, погледам боље и уверих се да је мој буцов доста изнашао нешто што ни Едисон и сви други нису били у стању да изнађу он је оне хартијце са словима слагао у речи и на тај начин се могао са љубљеном кесегом разговарати. Из љубопитства потрудим се да прочитам и ево резултата „ја те љубим“ говорила су црна слова црвенкосог кесега. И она их је са свога прозора читала.

Ствар је постајала све више занимљива С' тога се прикријем да видим шта ће се даље збити.

Али где чуда из невада! — Кесега нестала с' прозора. Већ сам мислио, да се није можда што и зашто расрдила и хтедох да одем буцову да га онако поштенски наједим. Кад ето ти и опет кесега „и она се јаду досетила“ те је и она имитовала славни проналазак г. буцова и за час се отвори љубавна пријава и изјава. Шта су све сада једно другом говорили и одговарали мислим да већина знате, тога има у сваком роману по неколико страна, зато нећу њихове речи ни навађати.

Није дуго време потрајало а љубав се још више развила. Они су се од сада још више гледали и разговарали, они су шта више, што сам чешће имао прилике да приметим и -- плакали. Одкуд то? питаће неко. Кад сам ово већ до сад поверио мислим да није грех да вам и ову „тајну“ поверим. Они су плакали онда, кад би му она посретством његова проналаска јавила да јој отац говори да ће је удати, од чега у ствари није било ни мрвице истине и што је она само говорила да види његову стапност, и он би онда плакао да је увери о својој несрећи а она опет плакала од веће среће и радости.

Али љубав је несита — одважна — незадовољна ви то већ знате. Испрва су се гледали, то није било доста, они су хтели и да се састану, мој буцов је искао „Рендец-воус“ и она му је ту његову а у једно и њезину жељу након три дана премишљања и пренемагања одобрила. То је све било једног даног јутра. Јутро је било као и свако друго била ноћ, па дошла зора, за овом јутро и онда дан. Целог овог јутра био је мој јунак необично расположен, а после ручка у хотелу „код бифтека“ који је он из мени тек доцније познатих узроча за нас обоје платио и још нешто руменике додао, приђе ми он поверљиво те ће ме запитати:

„Јели брате смем ли ти нешто поверити?“

И ако сам скоро за извесно знао шта ће бити инак сам се трудио свим силама да се покажем ра-

дознао и кажем му да ми може слободно све поверити и да ћу знати тајну чувати.

„Ја је љубим, љубим је изнад свега“ говорио је он узбуђено.

„Имаш право брата она и заслужује, она је. . .“

„Прави анђео“ додаде он и за тим ми повери ту велику тајну и заврши молбом, да му помогнем у његовом Дон-хуанском путошћу, ка љубљеном му предмету, госпођици — кесеги.

Ја му обећам да оћу и он ме пун радости тако загрли да сам морао јаукнути.

Овог дана као и сваког другог сунце се било родило и нашло запад свој. Дошла је ноћ. Могао би и ја да метнем неколико редова песничких тачака па онда свако нека замишља како зна и како ја односно песник писмо умели да замислимо каква је била ова љубавна и пунозначајна ноћ. Али ова ноћ!? она је била — као и обично тавна. Месеца је и сада стајао на оном истом месту па ком се и сваке ноћи у исто време надзире, а ситне звезде, оне су стајале где је која хтела и места добила. Сјајни зраци бледа месеца начинили су од ове ноћи дан, да су се око једанаест часова исте ноћи могла видети два човека, који су замишљено стајали близу једних вратница. Ко су ти црни људи? шта их је довело овамо? ко зна какви су им црни смери и намере? или да нису путници који склоништа траже? одговор је — нису ни једно ни друго, то смо били ја и мој буцов истина

ми не стајасмо без цељи и памере али оне нису биле црне и онаке, на против оне су имале да буду најбоље и најлепше, јер ја сам се и он договарали како ћемо да удесимо наш, односно њен и његов „рендец-воуц“.

Мој се јунак држао оне познате песме:

„Чуј дико шта велит,
Тебе љубит ја желим,
Чекај ме на пољу,
Ако ти је на вољу,
Ја ћу доћи
Око пода ноћи

Код тебе!“

И доиста, он је, она је, они су, а и ја уз њих чекасмо поноћ.

Али ја сам и заборавио да вам кажем шта смо научили чинити. Сигурно вам је позната песма:

„Милкина кућа на крају
Крај њене куће пси лају“

Тако је нешто било и овде. Истина верова се писмо имали бојати (јер су имали само једну пулицу), али кућа је била на крају а око куће опет зид а тај зид опет је био препрека, коју је мој одважни јуноша имао или да пређе или да одклони. Требало му је прећи преко зида, али зид беше висок, требало се на њега попети, није се могло, пужне беху

лествице, њих није било и сад се је морало пронаћи средство да се та препрека, односно зид уклони, требало им је добавити лествице, или да је мој јунак имао којом срећом коју „јерихонску трубу“ у које кад су синови Израјиља дували зидови се по такту сами рушили, али тог не беше, по — љубав је досетљива она се свему довије.

„Знаш шта брате! ти си доста висок па стани уз зид а ја ћу се попети на твоја рамена и препреке је нестало. Оћеш ли ми то учинити?“ говорио је он молећи.

„Ни већој се власти нисам противио а камо ли овој, но само како ћеш на ону страну?“ питао сам ја.

„Ни бриге те“ рече он весело „ја ћу на другу страну скочити.“

„А патраг како ћеш?“

„Има ваљда у њезина оца каквих лествица, а и она ће ми врата отворити“ говорио је он гурајући ме уз зид.

Ја се примаћнем зиду и док си три избројао он већ стајаше на зиду.

„Ти ме чекај ту“ шалну ми он са зида, окрете се и одједаред — бућ! зачу се такав неки глас, а одмах за тим „Помагај брате! удави се!“

Нисам знао шта да радим, преко зида нисам могао а нисам знао ни шта се опет догодило, мислио сам о свачему, а он непрестано виче „помагај,

с' тога се одважим и приђем прозору од собе у којој је г. Авакумовић спавао.

Куц! куц!

— „Ко је?“

— „Ја сам.“

— „Ко сте ви?“

— „Ја ваш комшија.“

— „Шта желите?“

— „Отворте прозор па ћу вам све казати.“

— „Дођите у јутру, лаку ноћ!“

— „За име бога отворте, помоћ!“

— „Ја нисам лекар.“

— „Али отворите.“

— „Но шта вам је? Недате мирним грађанима ни ноћу мира“ говорио је г. Авакумовић отварајући прозор.

— „Али овде је нужно прека помоћ, мој друг оће да се удави.“

— „Где?“

— „У вашој авлији.“

— „У мојој авлији! јесте ли ви при себи?“

— „Мислим да јесам. Ево чујте“ и сад се опет зачу „Помагај брате.“ — „Лесте ли сада уверени?“

Он ми није одговорио, брзо затвори прозор у месго њега отвори врата и обонца се упутимо месту страдалица, а кад тамо а мој буцов праћака се по — кречани.

Сав до грла био је у кречу, срећа што се још уватио за неку даску, јер је могао још грђе проћи

ЉУБОМИР БОШКОВ
БАВАНИШТЕ
ИЗ ЗБИРКЕ Бр. _____

јер кречана у коју је мој буцов — гоњен завидљивом судбином — са зида скочио, беше доста дубока да и ако је био буцов ипак из ње неби испливао.

Пре свега се госп. Авакумовић и ја пожуримо да га из крећа извадимо и од истог у колико се дало очистимо, а за овим дође питање од стране г. Авакумовића од куд буцов у његовој кречани?

Сад смо обојица баш као рибе ћутали.

Г. Авакумовић као да се је брзо јаду досетио; увати мога буцова једном руком за бели ањуг а другом му показа отворене вратнице, а у место дуга говора он му само рече „Мој синко још си млад те запамти ово: „Ко у школи љубав води, тај реше- том воду води“, затим се окрену мени и рече „Збо- гом“ и оде у своју собу.

Па и на мене је сад ред да и ја то исто учи- ним, т. ј. да свршим и да вам речем збогом, јер сада сте чули скоро све што сам и сам знао, а ништа се више важнога није ни догодило пошто се буцов наскоро из нашег стана и одселио а госпођица ке- сега у другу собу из авлије преместила, и дакле „збогом“.

ДОБРА ЛЕКЦИЈА.

Лаза. — 1 метар 2 дециметра и 3 сантиметра високо по новој мери и најновијој моди обучено „лепушкasto момче“, о врату фино свилена ограница у цену златан сат са 25 рубина *dtto* ланац, fine хандшух-ледерске ципеле, црни Франц-Јозеф шешир, у руци лак штапић таман да се човек у нужди од мува одбрани, у глави неколико стотина којекато прилепљених француских речи и неколико мендел- сонових и шопенових валцера и симфонија, тако да из њих једва вири по један или два овакаш знака, и све то кад замислиш онда читаоче имаш пред со- бом — Лазу. Ако те срећа послужи те се са ниме упознаш, он ће ти одмах после три речи пружити најфинију визит-карту, са најуглађенијим осмејком молећи те, да је као знак пријатељства задржиш; а карта би те поучила да је пред тобом:

Л а з а Л а з и ћ
свршен правник

Ако би те можда занимало да још што о њему дознаш, а оно ево ти у кратко целе историје тога пунонадежног свршеног правника, који се једино могао тужити на несрећу што још није нигде на којој школи отворен „министарски курс“ те да што пре до жељена портфела дође, јер да ће кад тад

до истог доћи, о том нити је сумњао Лаза нити његова слатка мајка, која је само чекала час кад ће доћи депутација да њену мазу на празну столу позову.

Он је истина себе радо називао свршеним правником, но неки врагови су хтели знати да је још само четари испита дужан остао, и зато је можда још ево и пете године у школу долазио.

Ко га је видио кад улази у школу, пре би морао помислити да је то какав господичић, који је пошао да прави коме етикетну визиту а не да иде да седа за скамију, сваком је морала упасти у очи она претерана углађеност и цифрање, а можда неком више него нами његовим по невољи друговима — зато намислимо да га од тог одучимо и да од њега направимо човека а не лутку. И ево шта смо урадили.

Пре свега знали смо да он неће наше савете и речи усвојити, па ма му по дана говорили, ми смислимо дакле на предлог једног друга, да један много радикалнији лек употребимо. Знали смо да он радо иде у друштва а нарочито жепска, та за кога би се иначе и имао вицошити, из знајући ту његову слабу страну ми и намислимо да се тим користимо. Један од другова, који је имао фамилију и велику сестру приреди вечерну забаву и на исту позове Лазу и нас све. У напред пак бесмо придобили лепу домаћицу за себе, да нам и она у намери помогне.

У вече бејасмо се већ сви до седам сати скупили, млада домаћица Јелка беше позвала неколико својих пријатељица, а оне већ све беху дошле са својим мајкама, старије госпе беху се повукле које на миндерлуке у другој соби око пуна стола и говориле су о свачему и о познатој теми, што је све мајке најрадије заночињу када имају ћерке на удају. Ми младеж пак бејасмо одпочели право српско ђачко весеље. Један је знао свирати у ћемане и хармонику и свирао је час у једно час у друго, неки је опет имао лан глас и он је певао, већ смо одиграли левку и мачванку и баш поседасмо на предлог домаћице, да играмо ону забавну игру под именом „боно срце.“ Једва се утишасмо и домаћица започе:

„Ах срце ме забоде!“ кад се врата отворише и на њима се указа: нацифрано, углађено, уштирковано, намирисано момче — наш Лаза. Пошто се је по најправилнијем начину свима поклонио и домаћици направно такав комплимент, да би му и највештаји танцајстор позавдео, ступи у собу и буде приморан да седне до домаћице (јер тако беше већ уговорено) и онда се прекинута игра поново одпоче. Домаћица по нову уздану:

„Ах!“

„Шта ти је?“ запита је неко из друштва.

„Срце ме забоде“ одговори ова по правилу игре. —

„За ким?“ пита онај даље.

„За господином Лазом“ реће ова враголасто смешећи се.

„За мном госпођице, каква срећа?“ поче овај зачуђено и збуњено.

„На несрећу море“ рећи ће један друг „јер сада мораш дати залогу“.

„Какву залогу?“ пита овај зачуђено са разрогаченим очима.

Брзо му буде објашњено зашто, и казато му на што треба при игри да pazi и шта да ради и одговара, но он као да ништа од тога није чуо а још мање разумео, јер и даље у игри он је скоро увек давао залог, по лицу му се могло приметити да му мисли нису при игри, а пажљиви гледаоц могао је приметити да више пута крадом веселу домаћицу погледа. Игра се сврши. Судије стадоше изрицати пресуду. Лаза који је као што речосмо имао највише датих залога, би за прву залогу осуђен: да иде од једног до другог у друштву и да сваког пита како вам се „допадам?“ а сваки је имао право да му на то одговори како оће. Он пође сиромак д једног до другог, већ и женске су га мало цепенуле због његовог сувишног кицошења а кад дође до нас, е ту је сиромак баш страдао. Један му на питање како му се он донада одговори: доста добро али да би још бољи изгледао кад би у место цилиндера кошњицу на главу метнуо, бар би тиме народну индустрију помогао, други му опет рече: за

непокварена душа боље мирише и од најфинијег парфима, неки опет да му се допада као гроф Андраши, јер и овај има исто тако бреновано-крепаву косу, и тако је ишло редом, сваки му је изнео по једну његову ману, а он јадник стајао је као осуђеник и морао је све то слушати и гледати скривен шапат и смеј младих госпођица, зарад којих је он то све чинио. За тим су осуђивали друге, па овда опет њега. Осудише га да држи предавање: о кицошењу и моди, и он беше сада приморан да сам себи очита лекцију. Како му је тешко било, беше га пробио крупан зној и закрвенио се као да је у грозници, и пошто је свршио говор, и сви му на истом честитали давајући му за право што је моду нападао, игра се сврши, јер један брат засвира Нишевљанку и за час бејасмо сви у коду, брзо се у игри заборави на Лазу и његову несрећу, па и сам сиромак као да му беше нешто лакше. Кад свирка престаде, случај ваљда донесе домаћицу до нашег Лазе, они пођоше по соби шетати и нешто живо разговарати, доцније чак и седоше у један крај и Лаза од прилике поче.

„Али верујте ми госпођице да сам и ја сам у то убеђен, а сад када ми ви то кажете, сада ћу га се за навек одрећи.“

„Верујем, али знате. . .“

„Можете ми доиста веровати, моје је убеђење од већерас исто тако стално као и моја — љубав.“

„Ах ви мушки!“

„Ви сумњате госпођице?“

„Ви сте сви тако нестални.“

„Оћете ли да вас уверим? иштите што год ми је могуће!“

„Ја бих вам радо веровала, али саме речи су слаб доказ.“

„Како да вас уверим?“

„Једно мало писмено.“

„Оћете писмо?“

„То не, већ просто да ми се писмено обвезете да ћете се кицошња оставити, и то мени за љубав, и да ко вас од сад види овако накицошена смеће вас свачим назвати, пристајете ли?“

„Зар можете питати?“

„Онда хајдмо у братовљеву собу, тамо има све што треба за писање“ рече Јелка и повуче нашег Лазу у собу недајући му времена да се размишља. Не верујем да је ко још осим мене у соби приметио шта се све збило, јер сви беху сами собом заузети, једино ја сам имао кад да им сваки корак пратим, јер је тако у напред било одређено. Није потрајало неколико минута, а они се вратише из собе. Лаза изгледаше весео, очи су му сијале од радости, као да је хтео цео свет да загрли. Јелка је изгледала задовољна и без да је Лаза приметио даде ми знак да јој се приближим, те кад јој бијаш близу она ми спусти у руку једну артију, па онда оде с Лазом међу остале играче — ја пустим те прођу још неколико минута, приђем тада оном другару што је свирао у хармонику и кажем му да даде свирком знак да се сви скупе.

„Јели све удешено?“ питао ме је он.

„Свирај само“ рекох му, и када се сви нарочито женске радознало око нас окупе ја онда изјавим да је нађено једно писмо, ко мисли да је можда исто изгубио нека погледа да ли му што фали. Пошто сви изјавише да није нико ништа изгубио, па и Лаза, који није могао мислити да ће она његово писмо изгубити; а још мање мени га дати, изјави да није ништа изгубио и ја онда прогласим писмо као ствар без газде и предложим, да га пред свима прочитам. Сви на то пристану и ја сам онда читао:

П р и з н а њ е.

Признајем да сам доиста био лудак када сам могао од себе правити онако улицканог лутка, то увиђам сада и сам, а нарочито пошто ме је госпођица Јелка онако јасно о томе уверила, и ево јој се заверавам да ћу од данас збацити све што ме је до данас правило лутком, и ко ме од сад види онакова, нека ме слободно назове непоштеним.

Београд 1XII 187.

ЉУБОМИР БОШКОВ
БАВАНИШТЕ
ИЗ ЗБИРКЕ Бр. _____

Лаза Лазич

свршен правник.

Но ја сам име и презиме прећутао и артију брзо у џеп спустио, да као божем неби нико осим мене имена дознао. Друштво пак прсну у смеј а неке од госпођица почеше питати опет ко је то могао написати ?

„За сад још остаје тајна“, говорио сам ја и погледам у Лазу, који је стајао као убијену једном куту собе и држао се за једну столицу да не падне „за њу ћемо знати само ја и госпођица Јелка све док се доле потписани издаваоц признања буде тачно држао истог, не буде ли то, а ми ћемо у место сваке друге казни, његово име на јавност изнети, пристајете ли ?“

„Пристајемо!“ заори се од свуд, свирка опет започе и сви брзо на оно писмо заборавише, само један можда не, јер тек што се игра сврши а наш Лаза рече да му је позилито и да га извинимо што ће се удалити. Пошто смо већина знали прави узрок за што одлази, писмо га много ни задржавали, он оде, а ми настависмо весеље и даље.

Од овог кобног вечера прошло је већ четрнаест дана, ко је за то време видео Лазу, тај му се морао зачудити, као и његова мајка која је онако волела да јој дете буде лено, одкуд да Лаза више не дели косу средом повисоко нити је бринује, за што не поси фини цилиндер већ купно просту шајкачу па и у свему другом постао озбиљнији. Ми другови му, који смо знали за прави узрок радовали смо се тој промени, јер добисмо у Лазу

нова и ваљана друга, а и сам је признавао да му је за чудо сада школа милија и да се много пријатније у свему осећа. И када ми једног дана приђе са речима :

„Можеш ли ми брата дати ону проклету артију ?“ ја му са радошћу изјавим да смо ја и госпођица Јелка још тога вечера исту подерали, јер смо видели да је она потпуно свој задатак извршила, и били уверени да ће он своју реч одржати.

„Хвала ти брата“ говорио је он стискавајући ми братински руку „јер доиста, ја сам од свега излечен.“

Мени би сада може бити по правду, као што нас сваки инглески роман учи, остало да додам, да је се он од мене управо упутио Њојзи — Јелки — и после срдачне благодарности и из благодарности понудио јој срце и руку а она тронута тиме да је прими, па да се приповетка на задовољство сваког сврши са сватовима. Но пошто ово није роман већ истинска слика из нашег живота, могу још само додати, да је Лаза за сада још пуно нажедан и пуноплатежни безуказни чиновник-практикант у министарству** и ако скоро буде указа, може бити још и сватова са чим би се свршило можда све, па и ова наша приповетка.

СОЦИЈАЛИСТЕ НА СИЛУ.

ДАНЕ БИЛО САД СЕ ПРИПОВЕДА.

Станко Ставић био вам је „ученик седмог разреда Н — ске гимназије“ као што је о томе и његова карта могла сваког уверити, био је на стану код тетке Соке сестре г. директора, а да неби био сам, судба му је одредила верног друга у особи Петра Перића, остала титула је иста. Обојица ђаци на су знали и да живе у потпуном смислу те речи, држали су се изреке „Док траје нек лаје, кад нестане нек зуји“ т. ј. док је трајало нована а оно се трошило а кад нестане они би онда певали:

„Блажен ти је живот ђачки
Препун сваке сласти“

— и тако би вечеру одпевали, друштук је у таквим временима био луксуз, а ручак би добили где год на вересију, и опет су могли рећи да боље живе него кир Танаско, који броји иљаде а кад га жена пита шта ће за ручак, а он јој пева:

„Ти знаш душо Јело
Жута бела (пасуља)
То су моја јела.“

Било је пред васкрс. Станко добио новце за хаљине потпуних двадесет форината. Држи се савет с Петром где да се наруче аљине, ређају се сви швајдери, овај је сувише скуп, онај нема леп крој трећи опет никад не сашије на време, имају живе муке код кога ће.

„Знаш ли шта Станко?“ рећи ће најзад Петар „Најбоље ти је да одеш код чивутина, ту ти је готових аљина колико ти срце зажели, а и одмах видиш како ти стоје.“

„Право велиш Петре, па шта више што си ти можда и изгубио из вида тамо су и аљине много јефтиније, тамо ми зацело не треба више од петнаст форината, а ови пет?“ и ту обрташе по прстима једну нову петицу „Ову ћемо на благотворне цели“ што је значило толико; са овом ћемо се почастити.

Од стране Петрове би предлог без икакве дебате усвојен и обе су се странке журиле да га што пре изврше. Оду у хотел „код лисице“ плате мало стара дуга, вечерају и кад су доста порано (4 сата у јутру) кући се вратили, налажаху се од петице још врло слаби остатци, свега 32 крајцаре,

Срећа што је тај дан (јер ноћ је скоро прошла) био празник те се до подне испавају, а око 11 и по часова устану, обуку се и оду са оце 32 кр. да друштучко-ручају.

„Није право Станко, ти си јуче онако частио а ја да ти то не вратим, дај ти мени једну форинту

у вајам па бар да поштено ручамо, а и ја морам данас или сутра новце добити, до Васкрса има и онако још доста“

Станко се не противи, вади и даје форинту.

Опет благостање.

Сутра су опет дошли, ни један немају ни једне паре — осим Станкових 14 фор. — Станко се данас нешто замислио као да у себи рачуна, најзад ће рећи:

„Даће Чива и за 13 фор. аљине, јели Петре.“

„Ни брига ти ја ћу се као циганин цепкати.“

„Келнер! шнајскарту донесте“ настаје важна штудија — наприказ с ваљунцима, касела чорба, телегина, — шницле и шта ти ту још не беше.

„Келнер! мени шницле!“

„Мени наприказ с ваљунци, само нек буде напрен и доста ваљунана“ заповеда Петар.

„Бићете одмах служени“ вели шантави Филип, хитроноги послужитељ у хотелу „код велике бундеве“.

И опет један дан и опет једна форинта мање.

Станко и опет рачуна да за тринаест форинти не купи аљина, то би била права несрећа — не и данас ћемо ручати а сутра одмах да се иде по аљине

И опет један дан и опет једна форинта . . .

„Оћеш ли Петре скоро добити новаца?“

„Сваки дан их очекујем ако не дођу данас онда сутра зацело.“

„Па онда можемо још данас ручати, остало ми је још свега 12 фор., да данас потрошимо још једну ти ћеш ми сутра и онако вратити, па ће опет бити дванајест.“

„Са свим је тако.“

И опет један дан и опет.

Петар не доби ни сутра новаца. Дошло је време ручку. Станко држи у једној руци десетку у другој форинту и мисли се „Куд је јуне онамо и уже“, прошапута, и заиска од Филипа шнајскарту.

И опет један дан.

То би по свој прилици трајало све дотле, док би било још које форинтаче у цепоу, но на срећу Петар доби новце. Негови родитељи су сиромашнији, послали му свега 15 фор. — Дужан је Станку једну, шустеру две, остало му је још дванаест, куд ће и шта ће, дошло је време ручку, а дужан је Станку толико ручкова и вечеру.

„Хајдмо Станко на ручак. ја частим“ тако данас, тако сутра, остаде му још десетица, а Станко је потрошио на ситнице враћену му форинту, сад су опет једнаки.

Дође и Васкрс.

„Нисмо ми деца“ вели Станко.

„Нема ни ускрс рогове“ секундира Петар.

Тако су се они тешили до Дуова, а тешили би се и даље, но сад им дође од куће писмо са питањем шта су купили за послати им новац.

„Да нам је се бар што год поновити на ма шта било, само да могу да пишем кући да само што купио.“

„И ја тако мислим“ вели Петар замишљено.

Обоје се дали у бригу.

„Живела мода Петре“ викну наједаред Станко радосно.

„Та само да ми ње није, ја би и мој зимски капут и шубару носио они су још сасвим цели, а овако?“ ту заста и тужно погледа на своје излизале панталоне и исфлукани шешир.

„Ја и опет кажем живела мода, та она се бриге за нас; како ти се допадају сламни шешири што се сад носе?“

„Хм! сламни шешири, 5—6 фор., у цепу свега десет, лепо ми се допадају.“

„Море не питам те то, већ да ли би ти носио сламњи шешир са широким ободом?“

„Би, ал како? од куд?“

„Ево од куд, кад сам данас ишао из школе видех пред Марковићевим дућаном врло велике сламње шешире, само немој мислити да су из Панаме донешени и ако их је можда нека Пана пледа“, дода он смешећи се, „као од чуда запитам за цену и добих одговор 20 крајцара.“

„Па шта мислиш даље?!“

„Мислим даље то, да ми купимо такве шешире“.

„А свет?“ упита Петар да се једва могло чути, као да није рад да пробуди Ставка из његова слатка заноса.

„Шта је мени до света кад морамо лагати на важнијем месту, свету је најлакше лагати, тешко је са истином, а лаж, њу свет прима одма за готов новац, чекај само како ћемо?“ Ту се мало замисли па онда настави „Ето видиш на тим шеширима нема пантљике, купићемо је исто тако фину као што су и шешири т. ј. за 3—4 нов. риф, везаћемо је како умемо, па ћемо онда казати да се тако носи у Немачкој, Француској или ако хоћеш чак и у Америци, па сам уверен да ће се наћи таквих који ће нам подражавати, за три дана биће наши шешири у моди а четвртог ће се говорити да је то ношење „модерн“, ми не ћемо имати ништа против тога, можда ће још ком сиротану бити туже поможено да се напоси сламна шешира, но ако и нигом не буде поможено, нами је за цело, пристајеш ли дакле да купимо?“

„Пристајем“.

Намера би брзо извршена. Оду код Марковића и купе два сламна шешира а 20 нов. и да ли је можда судба хтеда не беше друге пантљике, до зелене и црвене, зелену нису хтели, с тога узму црвену риф 4 нов. и однесу кући. Код куће одмах удесе шешире везав им пантљике, па пошто је ова била доста дужа а маказа нису имали да сувишне крајеве одсеку, то на Петров предлог оставе исте

да висе те је изгледало мало „републикански“ као што је Станко шалећи се приметио.

По свршеном послу седну да пишу кући шта су се поновили, писма су им била сасвим скоро једнака само што је Станко писао својима да је купио „Панама хут“ за 6 фор. 24 нов. а Петар опет „Панамски шешир“ за 5 фор. 24 нов. Предаду писма на пошту па онда дођу кући и стану пробати своје нове шешире. Ко је био као они? Станко све плава у радости кад се погледа у огледало и кад помисли шта их шешири коштају; па се онда сам себи дивн од куд њему та идеја да дође у памет — за све то време Петар је нешто размишљао па ће сад почети:

„Ти си се добро досетио, до шешира смо лако дошли, да нам је како доћи и до нових аљина, но ако ћеш ме послушати ја имам један предлог, који ако ти се допадне онда ћемо имати и нових аљина“.

„Говори само ја га напред усвајам“.

„Видиш мени изгледа, да кад смо могли узети овакве шешире и да за њих кажемо да се тако носи по Немачкој, што да не би смо могли направити и аљине према њима, па да кажемо да се и то тамо носи“.

„Заиста Петре не би било рђаво“.

„А оно хајмо одма код шнајдера док је још ово мало новаца, па да наручимо хаљине од проста сегелтха, за цело нас неће више од 8—9 фор. коштати, пристајеш ли на то!“

„Апсолутном већином гласова предлог се усваја“ говорио је Станко озбиљно.

Што смислише то и учинише. Аљине су их коштале по 8 фор., одмах обовца плате шнајдеру у напред, а они 3 фор. 22 нов, оду и оставе код „лисице“ на оставку.

Чекали су да им аљине буду готове, и први дан Дуова обуку нове аљине и шешире, па хајд у шетњу

Сав свет је гледао за њима куд год су прошли, а они опет иду без бриге и смеју се „глупој светини“. Но сад им се догоди нешто чему се нису надали, познати социјалисте другови им, стадоше им се приближивати и питати их, од ког су „Verein-a“ узели ту ношњу. Они се смеше и не одговарају, тек овако као и нехотице пусте реч, „у Немачкој“.

То је трајало неколико дана, тек што је дошла друга недеља, још нису аљине ни упрљали, а још се веће чудо догоди.

Још рано у недељу, дође им једна важна посста — браца Макса Фамулус.

„Оно господин Станко ја не бих био рад али знате моја је дужност да вас позовем и јавим, да је г. директор казао да одмах без оклевања и ви и г. Петрић дођете у школу и да тамо приседити, док он не дође.“

Ово беше за обоицу гром. Уплаше се да није можда директор дознао за њихове „астрономске екскурзије“ за рад којих су више ноћ (код лисице).

преседили. Језик им се саплео да ни један скоро не уме да говори, те ће једва Петар:

„Па знаш ли брат(!) Максо од прилике чега ради нас то зове, а ми већ знамо да што кир Јањаћко има шљивовицу, да је ни сам владика бољу не пије.“

„Оно знате г. Петре, моја ми дужност налаже да чувам званичну тајну, но ја нисам од оних људи, ја сам кадар за љубав учинити све“ ту се намршти да би још званичнији изгледао, па за тим настави „Оно управо кас, ти нисам могао баш најбоље разумети“ и сад се поче још званичније чешати за уво.

„Та говори само, па да видиш тек што има ликера код грк Павла, не би се ни пред царем постидео“ рече Станко нестрпељиво.

„Оно ја сам вам већ рекао да сам мало што разумео, тек толико знам, да је г. директор викао „побуна, завера, социјалисте!“ и да је врло љут отишао кући и рекао ми, да вас сутра чим сване позовем, и ја...“

„Е па кад је тако Максо, а оно да се иде — пођи ти тамо а ми ћемо чим се обучемо“ рече Станко устајући из кревета.

„Оно знате господине ја неби био рад, али моја дужност.....“

„Но па ти си дужност савесно извршио, рекао си пам да одемо директору, па шта ти дакле она још налаже?“

„Опростите г. Станко, она ми налаже да овде останем“ дода Максим устезајући.

„Шта, да нас чуваш?“ рекоше оба скоро у један мах.

„Оно ја неби био рад.....!“

„Добро, добро, већ знамо шта је — хајде Петре кад се нема куд“ — и сада се стану обоица облачити. Фруштук их није задржавао (знамо зашто) с тога пођу одмах с Максом једнако се путем разговарајући, шта то може да је узрок те их директор зове и да је викао оне речи.

Дођоше у школу, Макса их одведе у један разред, и пошто им каза да ту причекају, изађе на поље и врата — забрави.

„Еј Станко шта смо дочекали:“

„Само да ми је знати зарад чега је све то, па не бих марио ма ме још два дана затворили.“

„Неће те ни мимоћи, мој Станко кога овако позивају и чувају, тај нек се бољем колачу и непада.“

Имали су доста времена да размишљају, јер прође скоро читава два сата док не дође Максим да их одведе „у салу.“

Уђоше тамо. Сала је пуна, т. ј. сви су професори приступни, г. директор се намрштио што боље може, а господа професори трудили су се да не остану иза свог предпостављеног.

Деликвенти ступише на среду.

Дир. „Господин професоре изволите их узети на протокол: Станко Станић, Петар Перић ученици седмог разреда и деликвентима:

„Јесте ли то?“

„Јесмо“.

Дир. „Господо на вас је пала сумња и то врло јака сумња, од великог замашаја сумња, врло тешка критична сумња“ ту престаде да шмркне па да своју бурмутицу понуди читавом колегијуму, а јадни деликвенти само су зачуђено гледали шта ће још ћути, и каква је то страшна сумња на њих пала. Пошто је бурмутица читав астад обишла онда се ислеђење настави.

Дир. Као што рекох на вас је пала тешка сумња, да сте ви почели да у нашој гимназији сејете мисао која је жали боже сада запеча многе главе“

“И која долази из уста сатане“ дола катихета

Далеко би нас одвело кад би навађали све узроке и доказе, које је директор наводио да им докаже да је социјализам отров и зараза што је почела да се шири по неукој младежи, која у место да чита Овида, Цицерона, Софокла, Мушицког и т. д. и т. д. губи (по његовом мишлењу) време читајући Дарвина, Хекла, Бихнера и њима равне, и најзад заврши тиме, да му искрено кажу од куд су и којим су поводом наручили те аљине, које је он и цео, штов. проф. колегијум држао за corpus delicti.

— Па то је било лако, помислиће неко, требали су само казати прави узрок и тиме је цела

ствар свршена — Јест, узрок, али баш тај „прави“ узрок они нису смели да кажу — она су само гледали један у другог и ћутали.

„То је већ довољан узрок сумњи“ настави директор „ћутање је пола признавање, кажите ми дакле Перићу и Станићу, јесте ли ви доиста оно, што скоро јасно стоји пред нашим очима“.

„Господине, ја вас уверавам у своје име и у име мога друга, да никад нисмо ни помишљали да будемо социјалисте, јер ми држимо да док је човек у школи треба да му је књига све и сва, а кад се школа сврши и постане се зредијим и независним онда ће се сваки држати оног начела, које му по његовом мишлењу буде најбоље изгледало, тако мислим ја а уверен сам да и Петар не мисли друкче“.

„Доиста господине ми смо се увек држали тога мишлења што га је Станко сада поменуо, и још би имао то да додам, да и ако је социјализам добро нама и најбоље начело, да је оно сада још сувише рано и никако применљиво за наш народ, он је за Немце, Французе и друге народе али никако за нас“.

Доиста децо добро велите, али тиме сумња још није одклоњена, ове ваше аљине стоје са свим у опреци са вашим говором и ја још не могу да увидим суштину ствари и да се потпуно разуверим, а уверен сам да се и сав штов. колегијум у том са мном слаже“.

„Слажемо се са свим“ орило се са свију страна од стола, чак и најмлађи професорчић, који је зали-

спик водио остави за тренут перо да по дужности одсекундира своје званично „слажемо се са свим“.

Директор је држао у руди неко по табака артије, шмрне и онда почне озбиљно читати: „Ст. Станић П. Перић ученици VII. разреда због сумње која је на њима да шире социјалистичка начела, ergo да су и сами социјалисте по држаном професорском савету осуђени су да престану од даљег похађања школе, док та стар не буде школским саветом разгледана и расправљена“.

Опет је дошло време да се Станко и Петар зачуђено гледају, и у толико им беше теже ћутање што су знали зарад чега су осуђени, а нису смели да кажу ствар онакову каква је.

„Децо сад можете ићи, што сад настаје то је ствар школског савета, ми смо своје учинили, а тамо гледајте како ће те се одговорити“.

Обојица изађу ћутајући на поље.

„Ти и твој шешир свему сте криви“.

„Од куд моји шешири? та зар ниси чуо јадан да су аљине свему узрок, проклет и час!“

„Да сад је крив час а не ми? Хајдмо Станко па да им све кажемо“.

„То би значило са злога на горе, ко би смео казати да смо послате нам новце потрошили, па да смо тек из нужде те аљине узели, па онда се неби станио ни у овој вароши а камо ли у гимназији“.

„Истина је, али ипак кад би покушали“.

„А ти брате Петре иди па им кажи, што год ти урадиш ја на све пристајем“.

„О та неги им ишао ни за живу главу“.

„Ни ја бога ми“.

„Љивида тетка Сока Станко! и опет живида“.

„Теби је још до шале, а ја неznam глава где ми је од бриге“ рече Станко љутито.

„Не брате, него ти знаш да нетреба ништа оставити не окушано — ја бих предлагао да тетка Сока буде наш парламентар“.

„Шта си сад опет намислио!“

„Ево видиш теби је познато да тетка Сока иде често код г. директора, њој ћемо целу ствар поверити а она онда нек иде тамо и нека онако из далека и нехотице напомене шта је одиста у ствари, па ако не буде од хасне од штете неће за цело“.

„Вере ми то неби било за одбацивање“.

„Па онда хајдмо одмах кући те да тетку тамо пошљемо, док ствар још није отишла савету“.

Што мислише то и учинише. Оду и испричају тетку Соки целу ствар и јаде који су их због исте снашли, и после многих „сачувај ме боже и сахрани децо шта урадите“ оде тетка директору.

Сада је тек настала права мука за наше осуђенике, сваки час су трчали на улицу и гледали на тетку Соку, знали су да од одговора која им она донесе зависи све, јер ако дође ствар пред школски савет, онда сигурно или ће морати школу оставити

„Али ће добити савет да је оставе. Ни једно ни друго не беше добро а све опет, све — због аљина.“

Ево једва ево и тетка Соке.

„Шта је за име бога, шта сте урадили?“ питали су је оба у један мах.

„Пустите ме само да се одморим мало, тако сам се уплашила...“

„Шта наопако?!“ — Еј тужан! сад смо пропали

„Та небојте се децо... али ви знате г. директору Милкицу то вам је детенце баш прави анђелак...“

„Али тетка, шта је рекао г. директор!“

„Казаћу вам, казаћу, само што ме брига узима за то јадно дете.“

„Али слатка тетка, оставите сад то, реците нам шта сте учинили?“

„Он каже да детету то не штоди — али ја би и опет рекла да је то од урока.“

„О боже!“ уздалуше обадвојица „али шта је он казао?“

„Е ту сам вам имала баш праву муку, почела сам онако чак из далека, како је данас тешко живити како на данашњи дан треба новца, па онда како сте ви код мене у квартиру, па како вас ја чувам...“

„Па онда?“

„Онда му кажем као и нехотице да сте правили онаке аљине и да се кајете шта сте од себе учинили, да вас сав свет гледа као неко чудо.“

„О слатка тетице“ викнуше обојица љубећи је у руке.

„Он ту као да се нешто сети, те ме озбиљно запита, знам ли ја доиста да ви нисте ни из какве друге намере те аљине наручили. Ја му кажем да се на то могу заклети и онда му исприповедим читаву ствар што сам лепше могла и он ми онда рече, да вам кажем да после подне њему одете.“

Радости не беше краја, једва су дочекали време да у школу оду. Тамо буду још једном пред проф. савет изведени. Директор их сад још једном испита да ли је оно истина што је он о њима са поуздане стране дозвоа, и вада деликвенти све без приговора признадоше, он им онда рече да ће порадити да не буду одмах пред школски савет изведени но да ће међутим писати њиовим родитељима да се од њих увери, да ли су им они новце и колико су им послали.

Са олакшаним и ако не баш веселим срцем врате се кући. Знали су да већ нема толико опасности, али су знали и то, да ће им родитељи све дознати и та им је помисао сву радост кварила.

Чим су дошли кући а они онако ђачки сламње шешире хајд под кревет, и сада опет дај тражи оне старе, па се претрпи и са њима до бољих времена.

Не прође недеља дана а директор их позва себи и јави им, да је од њиових родитеља одговоре на своја писма добио, а уједно им пружи сваком по је-

дно писмо, која су његовим била придодата, каже им да се је уверио о истини њихова говора и да је он и проф. савет са обзиром на то, да су они послале им новце злоупотребили и са обзиром на њихово досадање владање нашао за добро, да их као први пут на 12 часова затвора осуди и да акта по овоме делу школском савету не износи.

„Не треба тражити преко леба погаче“, помислише оба, захвале се директору и пођу кући, али на врати их дочека рука судбине — брат Макса — и јави им да су за данас његови гости — одведе их сваког у другу собу, забрави и остави да читају добивена писма, да мисле о самости и социјалистичком — шеширу и аљинама.

БЕЛЕ ПАНТАЛОНЕ.

Лука и Блажа. — Да вам их опишем требало би доста хартије и мастила утрошити, док би вам изређао све врлине и мане које су их красиле па их опет неби толико знали као кад речем да су они били ђаци. — Лука доста нехатан а Блашко опет сушта уредност у хаљинама, ту је био што но веле: ни мува да падне.

Данас је Петров дан. Обојица седе код куће, обучени у старе хаљине, засукали рукаве па повраћају својим старим ципелама ону сјајност, коју су пре три месеца као нове имале . . . мислим да се разуме шта су радили. Сада је и то готово, збацише са себе оне старе хаљине, обукоше чисте кошуље и сада ће рећи Лука:

Е Блашко није вајде мораш да платиш алдумаш није то шала нов порцулански пруслук и беле панталоне, док пођемо Калимегданом сви ће у тебе гледати.

— Молим те, само се измахни мало даље да ме не упрљаш вели Блажа, дотерујући нове панталоне и загледајући како му стоје, чисто му се смеши брк од милине.

— Него молим те Лука де се и ти мало „ујдурши“, та знаш кад пођемо заједно, треба и ти да си светао.

Е па хајде, само аддумаш да не фали и то у граду на пиву.

То ћемо видети, вели Блажа.

Е сад Лука хајде.

— Ево причекај само да мастило оставим да се не проспе, рече, диже га, испусти — Блажи на панталоне.

Еј несретниче! узвикну Блажа као да га је гуја ујела.

— Видим да сам, али шта ћеш „Was man nicht ändern kann, darüber soll man nicht klagen“ вели Лука сасвим мирно, као оно немачки филозоф.

Шта да не жалим, та зар невидиш, не видео сунца да бог да, виче Блажа љутито, шта ћу сад овако грдобан сад реци, и немој ту да ми филозофишеш.

— Ако ћеш ме слушати, ја би знао лека то несрећи.

Говори, говори, молим те, навали Блажа нестрпељиво.

— Е видиш да твоје беле панталоне сад више овако као што су, нису више за пошву.

То знам.

— Да их дадеш снајдеру да их очисти, и то не иде, ово је море „Echte veilchenblaue Tinte von Gebr. Müller in Pest“ рече Лука читајући хартијцу која је на стаклету била прилепљена.

То и јест несрећа.

— Њој би се могло само на један начин помоћи Е па реци већ једаред шта је.

— Ево видиш сад већ никад више не понесе белих чакшира, па кад се не може беле, оне и не морају бити беле, могу бити . . .

Па шта цифраш и увијаш ако Бога знаш, та горе ми је него да сам на жеравици, виче Блажа нестрпељиво.

— Даклем као што рекох кад не могу бити беле а оно могу бити — плаве.

Јеси ли ти вере ту —?! и ту показа Блажа прстом на чело.

— Ако ме нећеш слушати а оно ти је још мање вајде, прође лето без белих панталона а и порцулански пруслук пропада.

Та реци само шта опет под тим мислиш?

Сада наста неко шапутање и чуђење од Блажине стране, најзад донеше лавор, усуше у њега сво остало мастило из флаше, додадоше још мало воде и онда стрпаше у ту смесу Блажине — беле панталоне. Натопе их добро у тој плавичастој смеси и кад их извадише а панталоне се плаве баш „Veilchenblau“ или као што Лука рече „Bordeaux“ боје. Изнесоме их напоље да се осуше и они одоше у старим хаљинама у шетњу, јер и Лука се није за љубав Блаже хтео облачити у нове хаљине.

Дође и друга недеља. Панталоне Блажине се осушиле, газдарица му их пренеглада све се сјаје

и преливају. Блажа се скоро више радује и милије му је него да су онамо беле остале, овако ће баш правити „фуроре“, овако што за цело неће нико на Калимегдану имати, осим тога купио је нов сунцобран и сламни шешир, па ко је сада као он. Обукао се и као што он вели „Ујдурисао“ се да не може бити боље, све иде по соби, огледа се, скоро би да искочи из коже, што се Лука боље не журн. Једва чека да изиђе из собе и да прође Пр . . . улицом

Али збиља, да ли који од вас зна зашто је он баш хтео том улицом на прође. Мислим да не треба много досетљивости да се то погоди, у њојзи је ставала „дама заљубљеног сердца његовог“ као што ју је Блажа у једној својој песми писаној „на дан тезоменија високопоштоване господичне Дафине Зирковић“ назвао, дакле дама срца нашег јунака.

И Лука се већ обукао. Прођоше Пр . . . улицом и Блажа гледа на све стране и весело млата својим новим сунцобраном и тек по неки пут испод ока и обода сламњег шешира погледа на своје *Weichenblau* панталоне, и онда се упутише на Калимегдан.

Света је било на шеталишту доста, па и Блажина дама *Herz t. j. Herzens-Dama* дошла је са својом мајком. Блажа и Лука ухватише корак па за њима, прате их, као српске књижевнике спротнња, и Блажа баца пуповначајне погледе господичној Дафини, а као да и она њему.

Али не мируј ђаволе! Лето као лето, час је лепо а за час се наоблачи.

Од једаред стаде поврупна виша падати. Свет се пожурн кући, ко је имао сунцобрана употреби га сада као кишобран и томе добро; а који не имађаше, томе зло. Међу ове последње спадала је и господична Дафина са мајком јој.

Луко ти сад гледај како ћеш куће, речи Блажа отварајући свој сунцобран.

— А ти?

Ја ћу сада да се користим случајем, ено видиш она и њена мајка немају кишобрана, ја ћу им понудити свој, тако ћу се удознати, па можда ће ме . . . и онда отрча господичној и њезиној мајци.

Милостива, ја ћу бити тако слободан да вам понудим свој сунцобран, по што би ова киша...

„О, господине! ја вам веома захваљујем, али шта ћете ви, па наше хаљине и шешир особито..“

Мој шешир. . . и сада као да га нешто немилло дирну око срца . . ништа милостива, он се даде дотерати.

„Ми смо вам веома обавезни . . .“ прошапута господична, и баца му један поглед, који је био нашем љубавнику доста, па да на све заборави.

Изводите се ви само милостива заклонити, а ја ћу и овако за вама.

„Не, ви морате с нама до наше куће, ту се морате склонити бар док киша не стане.“

Блажи засијаше очи од радости, заборавио је и на шешир и нове панталоне, та ево испунило се оно на што је он једва смео и да помисли: позвали су га у кућу.

Стигоше већ и до куће. Госпођа Зирковић понуди Блажу као госта да уђе напред у собу. Беше то соба и ако не сувише богато намештена, а оно бар беше све чисто, патос опран и бели се да се човек на њему огледа, оно леколико столица и канабе и ако беху можда стари, опет су били застрти чистим белим везом господичне Дафине, да ти је било жао да на њих седнеш, особито пак канабе, оно је све било обучено разним везовима, који су сведочили вредноћу и чистоћу господичне Дафине.

Блажа очисти пред вратима ципеле што је боље могао и ступи у собу. После дугог устезања једва га приморају да седне на канабе. За тим га замоле да их извипи да се уклоне у другу собу да се преобуку, а њему уклопе у руке албум да се занима. Брзо би са прегледањем слика готов па стаде по себи разгледати. И шта је ово? Он се одједаред трже, пребледе и погледа још једаред на ону страну. Од врата па до канабета познаваху се по белом патоту јасни трагови његових стопала и то: *Veilchenblau*. Панталоне покисле па је мастило почело из њих излазити, и оне су допста у ствари већ могло отвореније изгледале. — Зграби јадан свој осмочени шешир и полети из собе без да је и дочекао своју господичну. Чим је стигао

кући свуче љутито панталоне и баца их под кревет а сам се загњури у кревет и на све Лукине молбе не хтеде му газати ни речце.

Тек сутра дан отворише се Блажи уста и он поче потанко да приповеда Луки цеду ствар, баш се стао јадати на оне здосретне панталоне и завервао се да никад више неће беле панталоне понети кад уђе у собу један дечко носећи у руци неки сунцобран, одмах су знали шта то значи и за што је дошао, те Блажа одмах приђе истом и узе му из руке донеше сунцобран, али где чуда! дечко му даде једно писамце па се онда уклони Блажа се у један мах промени, очи му засијаше чудноватим жаром, он брзо отвори писмо, поче га читати и одједаред, га љутито баца Луки, са речима „читај и види“

Лука узе писмо и стаде јасно читати: Млади господине! Шаљем Вам онај несретни амбел, који је можда био цео узрок оној чудноватој појави, коју ја и моја ћерка још никако не можемо себи да разјаснимо: одкуд ви одједаред да одете и да на канабету и патосу остану они плави трагови, којима ако знате узрока, ми вас молимо да нам пошаљете и дек. А премда сам јод ћерке дознала да ви њу чудноватим погледима гледате, то би вас молила да ми дек само пошаљете, но никако сами не донесите.

Јесам Ваша

П. уд. Зирковић

Сад реци шта то значи? упита Блажа.

— То значи да си ти са панталонама накаљао и да би добро учинио да им више у кућу не одлазиш.

Та неби им ни отишао па све да ме моле, особито после онаког малера и овога писма, рече Блажа једовито, саже се и дохвати испод кривета оне злосретне панталоне и хтеде их на ђубре бацити.

— Не чини тога да од бога нађеш!

А да шта? рече Блажа, ваљда да их чувам да ме увек подсећају на моје љубавно кораблекрушеније пошто их и онако не могу носити.

— Остави их ти само мени, рече Лука узимајући панталоне.

Ево ти их, чини шта оћеш са њима.

— Добро дакле, седи ти неки час ту сад ћу ја доћи говораше Лука завијајући панталоне у хартију па онда оде понесав са собом панталоне. После једне четврти часа за које време је Блажа замишљен сам у соби седео, врати се Лука и још на вратима стаде показивати два динара.

Одгуд то? запита Блажа зачуђено.

— Од чивута за панталоне, брале, него сад спреми се па хајдемо у кафану код „рогатог анђела“, ту је најбоље вино, а вином се љубав најлакше лечи.

Право велиш.

— А твоја љубав?

Њу ћемо оставити за боља времена и прилике и одмах и заборавити. Као што то обично бива.

ЉУБОМИР БОШКОВ
БАВАНИШТЕ
ИЗ ЗБИРКЕ Бр.

ЂАЧКА ОСВЕТА.

Познавати ђака, који радо пева и весели се који добро игра, пуши, пије и у опште још се у многим сличним глаголима вежба, што се сви у школском закону налазе под насловом „забрањује се“, то није никакво чудо, али познавати ђака који новац чува и ципвијашки штеди, коме је свака десета чувај беле овце за црне дане, треба у свему имати рачуна, незна човек шта га сутра чека, у штедише двапут више, и томе подобно, то је заиста чудо. Па ипак као што ни једно правило није без изузетка, тако нису ни сви ђаци једнаки.

Таког једног изузетка, имадосмо ми у нашој средини. Био је негуд тамо из Шајкашке, те се је радо сам звао „Шајкаш-Лала“, по пошто је он по горњим својствима био далеко од правог Шајкаша, а камо ли да је Шајкаш-Лала, ми све то скратимо у једно, и било му право или не, ми га прозвасмо — Лалаш.

Случај пекако донесе да се ја и он десимо заједно на стану, т. ј. мене је управо друштво одредило, да га ја ђачком животу придобијем и до-терам.

И ево колико сам у томе успео, или боље рећи како сам у том послу прошао.

Он није пушио. — „Забрањено је законом, а то је само горење пована“ говорио је он обично. Ја сам сад сматрао за најважнији задатак да га пушењу научим. Од сад сам доносио најфинији футошки дуван што га само има „код Ссборца и код грчког краља“ и нудио га да бар окуша.

„Хајде не браним“ вели он и савије и припали прву цигару. Ја весео и радостан, што је читаву попушио. — Сутра је следовао исти маневар од моје стране, он је већ две попушио, ја ликујем. Сутрадан опет сам га понудио, три је цигаре попушио, ја већ триумфујем, јавно сам већ и читавој школи о свом успеху. Четвртог дана нисам га морао нудити, нудио се и сам, попушио је већ пет цигара разуме се — мог дувана. Петог дана, већ је искао да му дам своју табакеру и сада је већ пушио „као и ја, сваким даном све више. Али на чудо ја као да сам се томе напретку све мање радовао, јер он сад већ није више чекао да га ја понудим, знао је и сам где дуван стоји, пушио је онда кад ја и не бејех код куће.

Е сад је већ загрдело. Једног дана дођем кући и затечем га где баш завија последњу цигару из хартије, у којој је још подоста дувана било остало, а мени опет сада нестало дувана, баш некако око двадесетог, онда, кад обично Карловчани траже ис под кревета некадање остатке од цигара, што су их у бесна времена тамо бацили. Погледам у пра-

зну хартију, у њепове нисам морао загледати, па овда са тешким уздахом сагнем се и погледам — под кревет. Кад и тамо, али баш ни за лек, мој брат Лалош све то још раније учинио.

— Дакле Лало више ни мрве дувана?

— Ни мрве.

— Па сад?

— Треба купити.

— Ову смо фунту заједно попушили?

— Да вели Лалош лаконски.

— Па сад ко ће да купи?

— Онај, кој, пуши.

— Али и ти си са мном заједно пушио!?

— Јест, али ја нисам пушађија.

— Али тек си пушио!

— Што си ме научно?!

— Истина то је моја кривица, почех ја попустљивим гласом, само неби ли га приволио да дувана купи, али ти видиш брата, да ја сад немам ни пребијене паре.

— Не мораш пушити! беше ми одговор.

— Шта, не морам пушити? викну ја љутито.

— Треба чувати црне новце за беле дане, па кад дувана нестане да се други купи.

— Али ко ће сад опет да нађе три форинта? говорио сам ја смућено.

— На што три, кад је и два доста, треба само отићи у Футок, тамо је тај исти дуван по два форинта и још јефтинији можда.

— Хвала ти лепо на савету, то кад ти будеш куповао дуван, ти ћеш ићи у Футог, ја не.

— Ја и оћу, и то још сутра, и онако ме звао тегак себи на славу.

— Сретан ти пут! рекох му ја љутито и поћох до ког другара да коју цигару позајмим. Ондамак близу нас у истој улици, становали су још два наша друга, Мита и Вожа. Одем к њима, и онако љут све им исприповедах, како ме је мој ципија лепо наредио и још лепше саветовао, и кажем им да би му се радо осветио.

— Па оћеш ли само, то је најлакше при оваквој прилици, упита ме Мита, који је у опште био досетљив и у стању да свашта измисли и учини.

— Говори само молим те.

— Ти рече, да ће он да иде сутра у Футог.

— Да.

— Имаш ли ти Вожа коју залишну форинту? запита за тим Божу.

Имам једну петицу.

— Е лепо. Два и по форинта „узамичеш мени а толико остају онда и теби.

— Шта сад опет мислиш? запитах га ја зачуђено.

— Није тајна. Ту петицу однећемо твом красном Лалошу и замолити га да нам у Футогу купи за њу две фунте „Sultanflor von futtokor Thor“ српски казано: две фунте футожанца.

— Какав је ципија, може вас још обманути, купиће вам лошији дуван, приметих ја.

— На том се видиш и оснива мој план.

Баш зато што је тако себичан онако ће и платити, рече он, и онда нам потапко исприча свој план, који ми смејући се из свег грла усвојимо, па се и Мита онда спреми те ноће са мнош до нашег стана, да замоли као Лалоша, да му сутра у Футогу купи две фунте футошка дувана за пет форината.

И за дивно чудо Лалош се радо прими те мисије, и ако иначе услужност није спадала у круг његових врлина. Ја и Мита само се погледасмо, јер као да смо нагађали из ког узрока он то чини а и радовасмо се што нам је план већ у пола успео. Мита му преда новце и положи му на срце да што бољи дуван избира, и онда одјурн весео кући да и Божу о успеху извести.

Сутра дан је Лалош отишао своје тетку у Футог, да се части и дувана донесе, а ми опет нас троје, имали смо цео дан посла — спремајући се, да се Лалошу осветимо. Мита је измолио од свога газде неке старе финанцке каљине, што их је овај некад у младим годинама као финанц-контролор носио, из комшилука набаве још неку стару пушку и неке старе нандурске аљине, те пошто смо их читаво после подне чистили, Мита и Вожа их обуку. Мита бејаше мањи и зато узе оне контролорске, а Божи, који је био кратак као телеграфска штапгла и који као да се је у гладну годину родио, толико

се беше отегао, једва ја и Мита којекако навучемо оне пандурске, и увлепамо му ону стару пушку, која беше још у свему добра, само што јој се ороз некако изгубио. У том беше већ и сунце зашло, тада ће рећи Мита :

— Ти сад браде мој иди кући и чекај Лалоша, на кад дође а ти му приповеди, како је овог дана изашла најстрожија наредба против шверцовања дувана, и како финанси иду са пандурима по читавој вароши и траже да нема где год шверцована дувана, да су данас њих седамнаест ухватили и најстрожије казнили“. — Ја сам у пода нагађао шта ће то да значи и рекох му да ћу све као што треба учинити, кад у исто доба прође Лалош поред прозора сав се надуо око бокова — јер ту беше дуван сакрио — ја истрчим за њим, стигнем га и још уз пут му станем причати све страхоте које чекају оне што дуван, нарочито из Футога, шверцују, и како читава компанија солдати иде са финансима по вароши и тражи шверцере (криумчаре). Јадан Лалош, скоро ми га бејаше жао, и ако беше доста кракат, уситни од страха кораке, тако да је једва кући стигао. Чим је ушао у собу стаде се распасивати, баца две велике пакле дувана на сто, па стаде хукајући брижљиво по соби корачати.

— Ево, донео сам вам дуван, да бог да се не напушили могао сам због вас још и настрадати, главу изгубити, говорио је он једовито.

— Та баш главу неби изгубио, али си могао бити само са неколико форината лакши, додадох ја смешећи се.

— О, та пре би се убио, но што би још и за вас морао казну плаћати, викну он и пође корачати по соби. Када се наједаред зачу на врати неко жуцање и један крупан глас :

„У име закона отварајте!!“

Јадан Лалош, у овом га је тренуту требало видети, ни капи крви не беше му у лицу остало, беше пребледнио као да је две године боловао, брзо дохвати дуван са стола, једну паклу баца под кревет а другу тури себи под капут. У том се отворе врата и у собу ступи један финанси — контролор у пратњи неког великог пандура.

„У име закона позивам вас да останете мирни на месту где сте, и да нам не правите никакве сметње при прегледању собног намештаја, да нема где год забрањена дувана“ говорио је онај исти глас што се с пола чуо, у ком ја брзо познадох Миту и једва се уздржах од смеја, а сирома Лалош, он се беше ухватио једном руком за сто да само не падне, јер је толико дрхтао од страха и није могао ни речце одговорити. Међутим онај високи пандур, у коме је добри читаоц зацело познао нашег Вожу, поче разгледати по соби, сагне се, погледа испод кревета и извуче ону једну паклу, када уплашени Лалош то виде уплаши се још горе задрхта и — испусти и ону другу паклу. — Мита поче и опет званично:

„У име закона узимам ове две пакле забрањена дувана као *corpus delicti* са собом, а господина са приврећем што је још млад и овај дуван си-

гурно за своју потребу донео, осуђујем да одмах плати пет форината казне, иначе би био принуђен да га вишој власти јавим, и онда би га зацело још двапут више стало.

— Изволте, муцао је Лалош, вадећи нову петицу из буцелаша. Контролор прими новац, а пандур узе corpus delicti, и после званичног „добру ноћ“ уклонили се.

У мало што нисам прснуо од смеја гледајући шта су они несретници урадили и гледајући Лалоша још једнако бледа и уплашена, нађем се нешто у послу само да смеј прикријем, кад се на ново отвориле врата а Мита и Божа — у својим обичним хаљинама — ступилише у собу.

— Здраво Лалошу!

— Како у гостима море?

— Јеси ли донео дувана? говорили су једно за другим.

— Добро да те нису финанси ухватили, рекше скоро у један мах.

— Да, нису ме ухватили? питајте онога тамо, рече он показивајући на мене, јер доиста сам још не беше у стању да говори.

Они се као божем зачуђени, обрате мени, и пошто сам им ја у кратко испричао оно, што су и они исто тако добро знали, они се почеше смејати, а разуме се да сам им и ја у томе из свег срца помагао, а најзад ће Мита сав зацрвенео од смеја рећи:

— Не једи се Лалошу, није то баш таква несрећа, још је већа мене снашла, ја се надао да ће ми од куће послати за панталоне бар десетицу, а они послали ми само петицу, па шта ћу сад, од панталона већ нема ништа, ја велим куд је све, тамо нека иде и она, данас ја частим. — Ове речи као да беху од моћна уплива на Лалоша, јер му се лице мадо разведри, но одмах се снужди и полугласно запита:

— Јест али дуван су однели, па и моју лепу нову петицу, па сам још и вама сада петицу дужан . . . а . . . ах!

— Шта? какву си петицу нама дужан?

— Ону за дуван.

— Шта, ваљда си ти крив што су финанси дуван однели, сваки своју штету нек носи, били сами у Футог ићи! викну Божа.

— И ја сам уз Божу, додаде Мита, а сада кајде са мном, ко оће да буде весео.

— Живио Мита!! викнусмо сва тројица у глас јер као да се и Лалошу беше највећи терет са груди свало, при њречима, да неће морати петицу враћати, а ваљда је и помисао на предстојећу част томе нешто допринела. Упутимо се сви у Гранд Хотел „код лисице“ или као што су га ђаци звали „код Филадельфије“ и пошто смо пре свега вечерали и за сутра дан фруштуковали и одали сваку част славном шилеру (нека нико не мисли оном немачком ми смо се радије нападали и оним карловачким), пружи Мита хитроногом келнеру, шантавом Паји је-

дну нову новцату петицу. „Ево Пајо да платим!“ — Пајо рачуна, 4 фор. 87 крајцара.

— Оних 13 крајцара, речи ће Мита, подај оном господину, показујући на Лалоша.

— Што мени? запита овај.

— Зато, јер је петица твоја и била.

— Од куд то? пита овај упрепаштен.

— У име закона примите ових тринаест крајцара од своје петице, и то је казна што до данас нисте још никад своје другове почастили, поче Мита оним истим гласом као пре у нашој соби кад је контролора представљао, а оне две паке севестирана дувана остају као награда за попушени туђ дуван, тако решено у савету пред вама стојећег славног триумвирата, који вам на овој части и дувану најтоплије благодари. Овим речма следовао је такав смеј, да је чак ноћног стражара, који је зарад сигурности општинства пред хотелом на клупи слатки сан боравао, из сна пробудио, те је и он нашао за нужно да кроз од шкринута врата промоли своју рундаву главу и опомене нас:

„После дванаест сати забрањено је на сокаку певати!“

— То онда брацо још мало причекај, док бар из кафане изађемо, рече му доскочљиви Мита.

— Хајмо дакле, доста је било рече Божа.

— Хајмо — хајде Лалошу, оћеш и ти с нама запита га Мита.

— Боље да вас нисам никад ни познао.

— И да ниси научио пушита! извуче се мени в нехотице из уста.

— Сутра ћемо се у школи разговарати, промумла он љутито, зграби свој шешир и одјури из хотела, без да је узео оних 13 крајцара. Хитроноги Паја мислећи да је то њему остављено, одпева зевајући кроз нас, једно дугачко:

Хва—а—а—ала го—сподо!

— Није нужно да нам благодарим, то си требао учинити оном господину што онако сам одшета, примети му Мита, и онда се смејући унутисмо и ми кући.

Сутра у школи Лалош је само дувао на нас, а за време одмора изјави славном триумвирату од синоћ, да ће нас тужити разредном старешини, што смо га онако за пет форината преварили.

— Лепо можеш то учинити, примети му Мита, који је за све имао одговор. Тужи нас, овако те знамо само ми, онако ће знати и сви професори и ђаци па и читава варош и пази добро, коме ће се смејати теби или нама?

Ове речи истина не беху забрана до нас не сме тужити, но он то ипак из појмљивих узрока не учини. Скорим се је и на нас одсрдио, све је опет ишло по старом, једино што се је променило беше то, што се је Лалош пушења — оставио.

ЉУБАВНА ЗАЛОГА.

Душан А. Петровић, то вам је слушаалац филозофије, жали што се није у права уписао а и техници нагиње, као што видите он је једном речи „универзал-ђеније“, сад још ако додам да је и песник и да је лепушкасто дерипште, као што је то неко за њега казао и што је он опет сваком приповедао, онда имате његову подпуну слику по екстеријеру, а по унутарности, ту је већ теже „ко ће испитати тајне песничког срца“ па оно је и онако јако променљиво т. ј. радо се даје и нуди у промену а и по облику често се је мењало, час је камен, час голуб, сад опет море, сад бисер, па уздах и какве метаморфозе није оно већ до сад претрпело, али они, који су га познавали говорили су да је његово срце као фотографско стакло, за које треба само један светао зрак па да се слика прихвати, али да се исто тако лако и избрише.

Он песник па да се не заљуби?! — да коме би онда песме писао и на чисто преписивао, он се дакле морао у некога заљубити, па се и — заљубио. Истина ово му није била првина, али он је сам го-

ворио да овако још никад није љубио, но и то му не беше првина. Његов анђео, идеал, зора, лепир, зефир, ружа, цветак, миомир, недоглед, звао се, односно звала се Сиди — криштаема Перса. Да вам њу опишем морао би бити песник или исто онако заљубљен у њу као и он, па да би могао да хвалим њену лепоту, доста је да кажем да је и она била према њему, и да се није могло рећи да је једно друго преварило. И ова је љубила њега, то јој не беше првина, љубила га је као никад до сад, и то јој не беше првина.

Али њи су се двоје ипак волели, онако, како су знали. Како су се заволели, то неznam, али тек да им није дуго времена за то требало, то се даје замислити, та временом се све научи. А да су се волели, ево доказа:

Он је имао златан прстен, и она је имала прстен — он јој се клео да је његова љубав исто онако бескрајна као и онај прстен, — она то исто одговара, за доказ тога следовала је: промена прстенова.

Када је примио од ње прстен, био је сретан и пресретан, љубио је прстен по сто пута — она је то исто чинила, још као да је много радоснија изгледала. Чувао је прстен, ту залогу „прве љубави“ као неку амајлију, шта више, није га хтео ни на руци носити, завио га и оставио на најкривеније место, само да га сакрије од завидљива и залурада све-

та — и она свој није носила, сигурно је то исто урадила.

Он од то доба плива у радости и срећи, к њојзи одлази сваки дан и све је више весео и сретан. Тако расположена нашао сам га и данас кад сам к њему дошао; он сретан да је добио кога, коме ће своју срећу да исбаже. наприоведа ми пуну собу све о њој и њезиној лепоти, а при крају ми са свим тајанствено повери, молећи ме унапред да ником не говорим, ону страшну — прстенову тајну.

Ја му у први мах не хтедо веровати, знајући добро њега а и госпођицу, а он да би ме уверио отвори свој сандук, праметну све што је било у њему док не пађе у једном куту неки завежљај, кога стаде на столу дрешити и одмотавати. Требало је скоро четврт часа док је све хартије развио, још остаде једна хартија, кроз коју се могао познати облик прстена, погледа ме победоносним погледом разви и последњу хартију, и шта је ово? грозно над грознијим, прстен ту — али сав позеленио, баш као свака друга бронза. — Мој Душан не рече ни речце, узе прстен и одлете из собе. управо њојзи; али на скоро се врати, сав зацрвенио и разљућен, није од јада умео да говори, једва сам на многа питања могао разабрати, да му је рекла да је прстен изгубила.

Али то не беше још доста.

Да би сиромах себи оддануо пође на мој предлог да се мало прошетамо. Прошли смо неколико

улица без да смо ништа говорили, сваки је мислио о своме јаду. Стигосмо у јеврејску улицу, и пред једном кућом једва могосмо да прођемо од света који се беше скупио, јер се нешто добошем продавало баш сада викну чиновник „Један златан прстен 2фор.“ оба погледасмо тамо, кад одједаред Душан викну: „Мој прстен!“ и потрчи оном чиновнику. Чиновник који је од стране власти послат био да заложене ствари продаје, мислећи да се није каква крађа догодила запита га, да ли му је прстен украђен. Он је ћутао као убијен, али јеврејин, који је новац на залог давао извесе одмах свој протокол и показа, да је исти прстен заложила гђца Сиди По 6. маја исте године — истог дана, када се је промена прстена догодила.

Јадан Душан, стајао је као окамењен и више механички извади 2 фор. те исплати прстен, па онда појури кући и ту све своје песме баци у ватру, а завери се да ће написати драму под насловом „Жена је лукава као ђаво“ — још је није написао, а кад буде готова, угледа ће света трудом списатеља — а мени изгледа да је и он за навек излечен од љубави и песама.

ЉУБОМИР БОШКОВ
БАВАНИШТЕ
ИЗ ЗБИРКЕ Бр.

КАКО САМ СЕ ЈА ОЖЕНИО.

Било је случајно јутро, истина не онако као што га наши песници из реда описују, т. ј. да галантно сунце пољуби стидљиву зору, ова да се зарумени и побегне а сунце, „краљ на небу“ да само остане, па место да и оно то исто што и зора учини, а оно се све на више пење и донесе дан, и бог би их знао шта све они о томе не знају да кажу и певуцају, као да сунце сваког дана сија и да је баш сваки дан човеку пријатан, као да није дана када се човеку још у јутру смркне а неки пут му и ноћу по два сунца сијају, и најзад као да никад киша не пада. Па доиста, овог дана падала је киша вао да се је небо отворило. Дакле тог једног јутра које не беше на најмање поетично седно сам ја у својој соби за спавање, канцеларији, библиотеци, соби за примање гостију, укратко у соби, за коју још ни сам кирију платио — седно и читао званичне новине што ми их је разношач овог часа донео; знајући да су ту исто тако ретки уводни чланци, као у ср-

пском позоришту српски народни комади окренух у огласе. Ево што сам прво читао :

„Свима и свакоме који потребује заступничке помоћи у свима грађанским и др. парницама, препоручује се потписати са уверењем да ће све своје силе употребити, да ономе који у њега буде тражио помоћи у истини помогне, рад ће бити солидан а тако исто и награда. Сиротиња нека му се у праведним стварима споверењем обрати, и он ће сваком у нужди својим саветом радо и бесплатно припомаћи.

Препоручујући се штов. грађанству.

Милан Станишић

јавни правозаступник

Београд

Н . . . ска улица бр. 25.

Кад сам прочитао овај оглас, нисам могао а да се не насмејем и тужно га погледам, јер тај адвокат што је свима и свакоме нудио своју помоћ, па чак сиротињи и бесплатна савета и помоћи обећавао, па ипак до овог тренута пије ни једног клијента имао, драги читаоче: била је моја маленкост.

Јест, пре два дана положен је и последњи испит и такса, и данас је ево изашао оглас у званичним новинама, ево ме сада где седим у својој соби, предсобју и канцеларији и чекам парничаре Боже мој како сам ја то себи замислио, шта ће све бити док испите положим и адвокатом постанем, ту је пре свега била гомила клијената и парничара што се око врата отимају, који ће пре да уђе, па

стан од најмање пет намештених соба на другом спрату, за столовима два три писара седе и пишу, а ја само шетам и разговарам са парничарима, па сада — ево ме као што рекох још у старој соби пре испита, читам свој рођени оглас, зарезујем и чистим пера и већ од осам сати чекам неће ли ко доћи да ме потражи. Ево већ два дана како седим као адвокат и свој рођени писар и чекам жељно прилику да би своју вештину опробао, већ ме је почело и стриљење издавати, та да је само живе душе на ма и бесплатна сиротиња била, говорио сам ја сам себи. Али што је ово? као да неко закуца.

Куц! куц!

— Слободно! викну ја радосно.

— Добар дан желим господице! зачу се један нежап скоро детињски гласић, и на мах се створи у мојој соби, предсобљу и канцеларији једно људско створење, беше то младо и лепо девојче.

— Добар дан желим госпођице! говорио сам ја збуњено.

— Станује ли молим овде господин адвокат Милан Станишић, једи ово његова канцеларија?

— На служби госпођице.

— Имајте доброту зовните га или ме њему пријавите, говорила је она разгледајући оно мало намештаја по соби.

Еј тужан, шта си дочекао! помислих ја у себи та она те држи за твог рођеног писара а не за адво-

ката. Но у исти мах сијну ми мисао, да би можда најбоље и било да је у њеном незнању оставим.

На жалост госпођице, господин адвокат није дома, али мислим да ће се скорим вратити, говорио сам ја, само да би јој имао шта казати.

— Онда ћу га причекати, јер ја морам данас још са њиме говорити, само ако сте сигурни да ће доћи.

— Та-та-та, муцао сам опет.

— И ако можда ја својим присуством господину у раду не сметам, рече она и погледа ме оним црним очима, да сам осетио како ми је сва крв у срце појурила.

— Ах то не, измаче ми се брзо из уста, јер као да ме нешто смути помисао, да она може још одмах отићи.

— Онда ћу га причекати, настави она.

— О молим, изволте сести, говорио сам ја нудећи јој још ону једину столицу, што ми ју је доброта газдарица у соби оставила.

— Извините господине, рече она, извади из џепа своју фино мараму и стаде чистити праšину са доиста праšњаве столице. Ах! та ваша послужитељка мора врло слабо да се брине о вама, где само како је свуда нападала прашина, чекајте само ја то морам у ред довести, и више за себе говорећи узе са стола ленир, привеза за исти своју мараму и поче махом по соби пајати и праšину са књига и ормана брисати, сажаљевајући мене и — мог госпо-

дина, како смо могли морали у овој прабини живети и најзад поче као у црквеном мени најмилију песму:

„Ој девојко душо моја
Где по синоћ с тобом стоја,
Остаде ми сабља моја,
Сабља моја и марама“.

перуцати. — Сва ова појава дошла ми је тако из ненада, па још она песма? она ми је изгледала као девојче из вилинског света, као да ју је нека злокобна вила послала да ме очара, јер доиста, ко ју је гледао онако заузету послом и намештањем, сваки је морао признати да је лепа, и сувише лепа. Сада већ уреди све по соби, скинула је и отрла сву прашину са столице, слика и књига које су у орману без стакала у божанственом нареду лежале приђе самом столу, и поче и њега уређивати. Она мени тако близу, да сам могао осетити мирис њене свиле косе и чути удар њеног доброг срца, сада некако случајем додирну њена рука моју, ја бејех занешен.

— Господине ви се већете срдити, поче она чисто молећи ме, што сам била тако слободна, да по вашој канцеларији као по својој соби уређујем, али верујте ми то сам од малена навикнута, да не могу перед да гледам, тако сам још од моје мајке научила, а и мој тотор — — ах! — — да мој тотор . . . ту застаде и брижљиво се окрену вратима као да се је бојала да неко не уђе, он је

исто тако неуредан, па ми је била дужност да ја увек по његовој соби спремам. Али збиља господине, оће ли г. адвокат скоро доћи? запита ме опет.

— Овог часа . . . боже мој шта сам јој знао казати . . . али ко зна, можда неће данас ни доћи, додадох збуњено.

— Можда неће ни доћи? немојте бити тако грозни, ах боже! шта ћу ја јадна онда, ја сам у њега сву надежду полагаала, рече она тужно, и као да хтеде поћи.

— Ако би госпођица имала у мени поверења, и сматрала ме за достојног да ми своју можда тајну повери, ја је у напред уверавам да нећу жалити труда и да ћу све силе уложити да јој ма у чему будем на услузи.

— Да, ствар не трпи одлагања, поче она и погледа брижљиво вратима, па онда настави, ствар је врло кратка, ја сам сирота, мој тотор, који је старији од мог оца и који је нада мном до данас водио очинску бригу, сада ме оће за жену, зајеца горко и окрете се на страну, као да сузу сакрије.

— А ви? запитах ја.

— Ја, ја као што се даје замислити бејех том његовом понудом изненађена, па онда не имајући коме да се обратим, чим се је он из собе удалио, ја сам од њега одбегла.

— Па сад?

— Читала сам баш пре његова доласка оглас г. адвоката, па незнајући сама куда ћу и шта ћу,

пошто скоро никог у вароши од познати немам, јер ме он никуд из собе скоро није пуштао, ја сам пошла к њему да ме он саветује и у нужди ми помогне.

— Ви сте госпођице били према мени искрени с тога ћу и ја исто такав бити према вама, и ја бих вам само то једино могао саветовати, да се опет у кућу свога стараоца вратите, а стојим вам добар да вас он не може ни на шта приморати и силом натерати, говорио сам ја озбиљно.

— Али ја не могу никад више натраг, он је досад већ морао за моје бегство дознати, какав је напрасит, шта би још могао учинити, верујте ми ја се бојим . . .

— Не госпођице, ви се немате ничега бојати отићи ћете и признати да сте погрешили, и он ће вас опет очински примити.

— Ја му не смем сама пред очи изаћи!

— Ви и дећете ићи сами, ја ћу вас до њега т. ј. ако ви допустите, отпратити, и на самом делу заступати.

Она у први мах није хтела никако о повраћају у старатељску кућу да чује, по најзад се приволи да се уз моју пратњу и одбрану стараоцу врати, и ја сам се већ напред добром изласку надао, аји у себи радовао што ми ево први посао овако за руком испаде. Но то се не зби тако. Кад смо дошли до стараочеве куће баш стајаху кола пред истом, и у истом тренутку изађе овај из куће

и хтеде да се у кола попе. Ја му брзо притрчим, представим се и кажем му зарад чега сам дошао.

— Незнам, нећу да знам, ево баш сад идем у суд да предам рачуне и акта и да се тог неблагодарног посла одречем, ја нисам више њен стараоц, обратите се суду ако што имате по овој ствари — рече он, седе у кола и оде правце у суд.

— Госпођице ви се више не смете нити можете у ову кућу враћати, говорио сам ја разљућен говором старог кир Јање, јер сам се на први мах уверио да са таквим човеком посла имам.

— Звам господине.

— Имате ли каквих сродника, којима бих вас могао одвести, да се за неко време склоните?

— Немам никога, јасам вам рекла да сам сироче, моји родитељи нису били из ове вароши, а тотор ме није скоро никуд пуштао, да би могла имати таквих познаника, који би ме себи примили.

Сада застадох и ја. Шта сам знао да радим, свега беше један једини излазак могућан, куда би се јадница могла склонити, с тога јој и почнем и ако са тешким муком:

— Према томе госпођице не остаје нам ништа друго, него да се у нашу канцеларију вратимо.

— Да, а дотле ће ваљда и г. адвокат доћи, њему ћу све своје ствари предати, он ме мора пред судом заступати, јер мени је од оца остало 3000 дуката, а ја никако не знам шта ћу са тим новцем радити.

Мој клицјенатима 3000 дуката, а при том онако лепа, боже мој, шта ми сад од једаред паде у памет, па пошто није било одлагања, него је требало делати, ја одпочнем опет:

— Али ако се госпођице тај адвокат можда никад и не врати, ако можда и није пужно да се врати?

— Ја вас не разумем господине, та ви сте рекли да ће се он скорим вратити, где је он?

— Он — он је, пред вама госпођице.

— Господине !!

— Имао бих вам се дуго извињавати, а ствар се никако не да на улици објаснити, пођимо у мој стан.

— Никад! викну она, и хтеде поћи.

— Али куда мислите? ви немате никог од родбине ни познаника.

— Само не код вас!

— Али ја мислим да би ви могли са мном без зазора и под врло часним условом поћи.

— Као?

— Као моја заручница.

Она млада — ја млад адвокат, време је журило, већ је свет почео на нас обраћати пажњу, она ме погледа још једаред и пружи ми руку.

— Ево руке, ја ћу ићи с вама и надам се да сте човек од поштења.

Шта смо путем говорили, мислим да није нико од мојих добрих читаоца тако грозан да тражи да му и то приповедим, могу му још само поверити да

ми је казала да јој је име Мила, и да је мени то име од вајкада најмилије. Пошто је моја канцеларија, соба за спавање, библиотека и предсобје била свега за једну грешну душу удешена, а никако за две, то се брзо сложимо да је одведем својој једној тетци, која је мени место мајке заступала и да Мила тамо остане, док ја ствар са тутором не уредим. Тетку смо брзо за се придобили, и ја онда одмах одјурим тутору, молећи га, да се те дужности бар још за неколико дана не одрече, док Мила мојом женом не постане, онда његово старатељство само по себи престаје, и он радо престаде, само што ме на крају говора запита:

— А господин је?

— Адвокат, велим ја.

— Није згорег! вели он.

— А Мидино наслеђство? велим ја.

— Нешто више од 3000 дуката, вели он.

— Није згорег, рекох ја — а ако то исто вели и драги читаоц, онда је знак да се и он са мном слаже и допушта, да је то врло лепо спремати се за испит и — сањати о онакој лепој и богатој женици. Као што се је мени једне лене ноћи десило.

СА ПРАВОГ ПУТА.

Бејаш баш у накнадној књижари и уговарао сам са младим г. Валожичем каква ће и колико ова књига да буде, када и исто време ступи у књижару један млад човек на кога смо обојца слабо пажњу обраћали. Занеска од послужујућег дечка једну књигу и пошто му је овај даде, стаде је он разгледати и као да је нешто одмах и читао. Ја и млади г. књижар говорили смо још о неким стварима односно књиге и пошто се у свему сложисмо, пођох весео бући да се уговорена посла латим. — Ишао сам брзим борацама, да нисам скоро никог улицом ни примећавао и већ бејаш у господској улици, кад ме неко одједаред викну. Окрето се, и предамном стајао је онај млади човек из књижаре са купљеном књигом у руци, у којој на први поглед познадо: Карактер и дух политични партија.

— Господине, јесте ли ви писац оне књиге о којој мало час са књижарем говористе? запита ме мој непознати.

— Јесте господине.

— Ви, дакле пишете приповетке из ђачког живота?

— Као што сте имали прилике чути.

— Пишете ли ви донста истинске догађаје из тог живота?

— У колико су веселе стране у истом за описивање.

— Ах!- ви описујете веселе стране, рече мој млади непознати горко, и учини ми се као да се је хтео вратити; сва његова појава беше ме толико изненадила и почела занимати, зато га запита:

— Што узданусте млади пријатељу — да нисте моме правцу противни?

— Не, ја нисам никоме противан, нека сваки ради за што мисли да је позван и способан, једино ми је жао што сам се и у вама преварио.

— У мени, како! питао сам ја зачуђено.

— Што сам се надао, да ћете ми ви помоћи да моме несретном другу подигнем споменик, па сам се и опет преварио.

— Брате и пријатељу, ја се морам чудити вашем разговору, ја вас, верујте ми, не разумем, морао сам му и нехотице одговорити, а и још једном га зачуђено погледати.

— И не можете ме разумети, треба о том дуго причати, треба . . .

— Па били ви то учинили, када бих вас ја за то замолио!

— С драге воље, а био би вам и веома благодаран, кад би ме хтели саслушати.

— Онда свратимо у ову кафану — код златна коња — ту се при чаши пива даје радије и слушати и приповедати, говорио сам ја узимајући га под руку, чему се он није противио. Уђемо у кафану, и пошто смо седи за један најусамљенији ас-талић у једном куту, за тили часак пенио се пред нама вајфертов дупли мерцен, кучносмо се чашама, а мој непознати ће онда:

— Господине пре свега да ме извините што сам вас онако на улици напао, а друго ви ме још и не познајете, ја сам Светолик Марковић практикант у министарству **, и онда се руковасмо.

— Мислим да ми име већ знате, говорио сам му ја . . .

— Читао сам неке ваше приче.

— Па шта мислите о њивим правцу!

— О правцу . . . ја бар мислим да има озбиљнијих ствари у том животу кога сте ви узели да описујете . . .

— Имате право господине, тако су ми још неки познаници говорили, али треба знати да има доба у свачијем животу, у ком човек још незна за хумору, и сатиру, а то је докле још верује у остварење својих идеала, и у тој вери смело се навања на море тешки и жељења. Али на ступњу година када се из младића развија човек, у добу, у ком му стреле и ударци кобне судбине једну по

једну милу наду поруше, а у њему се још није развило уверење, да је он свет гледао само у ружичастој боји детињих очију, и да је та фантастичка слика, која му је реални свет повривала, морала једном ишчезнути, ако је икад хтло човеком постати — на том ступњу, у том добу, живота, развија хумор и сатира своју највећу снагу, онда се младић — човек осмехује својој болу смеје се догле својој очајању, док се са собом и на светом не измири — отуд мој правац. Али буд сам ја отишао у место да слушам вас, а ја вас приморао да ви мене слушате, ја бих вас дакле молио, ако би сте ми хтели поверити . . . говорио сам поправљајући самог себе, што сам онако дуго човеку о другим стварима говорно, понудим га да пијемо, он само сркну и онда поче:

Чим сам вас видео у књижари и чуо и нехотице ваш говор, памислио сам да вас замолим да ме саслушате или бар да ову приповетку прочитате, говорио ми је он, вадећи из цепа испод капута један денчић артије. Ово је живот једног мог најбољег друга и пријатеља; давно сам га већ написао и хтео дати јавности, да се тиме свом пријатељу одужим, но нека страшљивост или скромност назовите је ма којим именом увек ме је од тог задржала. Вама ћу пак радо погерици рукопис, а ако ћете ме слушати, још једаред вам цео живот приповедити, можда ћу се боље изразити речима по пером а ви онда пресудите и о једном и о другом па

употребите оно, које вам се буде верније чинило, дајем вам пак поштену реч, да је свака речца и слово истинито, једино бих вас молио да име измените. — Даде ми за тим поменути депчић у руке и онда ми исприча следећу причу и живот, које ево износим пред тебе драги читаоче, служећи се успоменом његових речи и поменутих рукописом, допуњујући једно другим.

* * *

Из једне мале собице, чули су се ови пуни изрази и са нутарњим болом говорени стихови :

„Не бој се мајко, Максим ти је ту!

„Е лаж је дакле, није истина!

„Ја нисам Максим, нисам бабин син,

„Ја нисам Максим, удри мене де!

„Шта дркћеш? Проби, сеци, ударај!

„Ја нисам Максим, удри мене де!“

Завиримо у ту малу собицу. На први поглед види се да у њој не стапује изобиље и раскош, један мали астадић, мален креветац са једним јастуком и неким парчетом назови покривача, у једном чошету стара гвоздена фуруна, која као да се не сећа ових дана, када је себе и свога младог газду загрејала, а напољу беше тако јака зима. Било је већ последњих дана децембра, на пољу је вејао

ситан снег и ношен хладним ветром падао је и завејавао сваку пукотину, па пошто је било вече и тако хладно, свако је бегао са улице у загрејану собу, а наш млади познаник? Он је изговорио оне горње стихове и онда замишљено ходао по својој неугрејаној собица држећи у једној руци свежањ хартије, а другом је сваки час намештао своју дугу косу, која му је чешће низ бледо лице падала. Он би по неки пут замишљено застао, развио ону хартију, пажљиво читао нешто, па онда опет пошао.

— И опет морам читати, да — да читаћу и опет — ја већу да сам аутомат — — лутка, ја ћу сам да створим карактер, говорио је он више у себи па онда седе на ону једну полупану јадну столицу наслони замишљено главу на обе руке и поче поново читати. Тако читајући беше се толико занео, да није ни приметио када се врата од собице одшпринуше, и кроз њих се указа једна глава са златножутим косом, глава као што ју је могао Рафаило анђелићима око своје Мадоне сликати.

— Чико! викнуше она мала устанца, и пошто их онај на кога беху управљена није чуо, викнуше она још једном: чико! и у собу ступи једно мало лено девојче од својих 10 година.

— Чика Милане! ево дошла сам код вас и већ вас дваред викала, а ви ме још не чујете, да се нисте па вашу Зорку расрдили? запита она нашег младог познаника приближив му се.

— Зорице моја! од куд ти дете моје? зар се ниси бојала да сама дођеш? рече упитани радосно милујући лепо дете и гладније је по свиленој коси.

— Нисам чико, а зар Бога није свуда, Јелка ми је увек тако говорила, а Јелка она све зна, јелте чико да наша Јела не даже? говорило је дете приљубљујући се уз свог познаника.

Јесте дете моје, Јелка ти је истину говорила, али ти си сама дошла, ако те буду тражили?

Неће чико, баба је сео те опет нешто пише а Јела — — али то вам несмем казати, говорило је невино дете брзо, као да се је покајала што је сестрино име поменула.

Али Јела те тако воле, она ћете зацело тражити, па ако те овде нађе — — може те још и карати, рече он ове последње речи више за се и са неким тајним болом.

Јела — Јела ми је казала да овамо дођем.

Она? измаче му се зачуђено са усана.

Јесте чико — али ми казала да вам то за живу главу не кажем, одговори невино дете, она ми је казала, да идем код чика глумца да ме он научи.

Шта дете моје слатко?

Ето чико дала нам госпођица свакој по једну декламацију за нашу школску славу, па сам је научила на памет, али чико знате ја не знам како треба да говорим и да онако рукама показујем, си-

рота Јела, мучила се цело после подне, али бога ми чико и она незна.

Па оћеш да ти чика покаже?

Оћу чико оћу! и Јелка ми је казала да ћете ви умети да ми покажете, да ме научите.

Оће чика да те научи па да знаш боље од свију.

И сада наста учење.

Дете је пажљиво гледало како јој чика и сам ону песму декламује па је после за њим говорило. И младих в дете беху се толико учењем занели, да нису ни приметили да су их кроз одшкринута врата два црна ова гледала, да су се при сваком његовом покрету и речи два бела образа заруменила и једно младо срце брже куцало.

— Знам сад, знам све чико! викну дете, и радосно обави руке око врата нашег познаника и стаде га детињски грлити, а он ју је само гладио по оној свиденој косици, кад наједаред дете викну.

Ах чико, ала је код вас зима!

— Е видиш цвеће моје ти си и заборавила да врата затвориш? рече он и приђе вратима да их затвори, и у тај мах побеже ходником једно младо девојче и отрча зажареним образима у своју собу.

Пошто, и ако су врата била затворена, соба се ипак из појмљивих узрока не загреја, дете које од тога, а које бојећи се да га неби отац затражио на скоро се растаде се својим чиком и учитељем и отрча својој младој сестрици, коју за дивно чудо затече сву заруменелу у лицу, и која је, без икаквог детету појмљивог повода, стаде грлити и љубити.

Наш млади глумац Милан, јер да је то познавало се по свом спољашњом изгледу а и дете га је једном тако назвао, он је наставио и даље учити своју улогу: Максима Црнојевића. Ова улога је имала бити одсудна по његов доцнији живот. Испуњен љубављу к позоришту, он је у последњем тренуту, када му је требало још само последњи испит положити, па да настави живот у канцеларији премећући акта и преписујући званичне наредбе и расписе, да постане државни чиновник, он је у том последњем часу свега се тога одрекао и заверио се много извишенијој цели, хтео је да живи за и у вештини, ступио је у ред глумаца. Први кораци на даскама које представљају свет, које свету показују свет, беху му доста тешки, али тврда воља, љубав к послу и труд, све су то надјачали, сад му је дата прва већа улога, која ће показати да ли је позват да буде пророк најизвишенијих мисли, представник најсветајих карактера, као и људских мапа и порока.

Дошао је и св. Сава. Тога дана дават је Максим Црнојевић, и наш Милан као главни јунак у њему, а кући где је он становао, у кући Зоркиног оца држано је те већери весеље, а тог је дана и Зорка декламовала ону научену декламацију тако лепо, да су оцу јој сви честитали, он од радости пита ко ју је научио и пошто дознаде, да је то његов кирајџија, за кога је и он говорио да и ако је можда најбољи човек, да је ипак најгори платац, он онако

у радости рече Зорки, да и свог назови учитеља на забаву позове.

Зорка радосно отрча своје чике да му очину жељу јави, он јој пак рече да јој не може по вољи учинити, јер мора тога вечера на позорници играти и да је тек од 10 сати слободан.

А ви чико дођите онда.

То не иде дете моје, шта ће твој тата казати?

Па он вас је и звао, а ви дођите кад можете, рече дете и брзо отрча из собе да се још брже натраг врати са речима: Па отац је чико казао да дођете онда кад можете, а ја чико нећу све донде вечерати док год ви не дођете, а Јелка је наменила толико колача

Добро дете моје, говорио је он дирнуто, оће чика, доћи ће зацело, теби за љубав — ах боже! и она ће бити тамо, њу ћу смети цело вече гледати, говорио је за себе.

Дакле оћете доћи чико? запита дете опет, не могући ове његове речи разумети.

Оће чика, оће!

Како вас сад чико водем, и радујем се, о и Јелка ће се радовати док чује . . . идем да јој кажем, говорило је девојче излазећи из собе.

— Блажена детиња невиности . . . ти си још једини мелем за потиштену сиротињу, ти се једина још ниси од ње понела, ти још не знаш за разлике у друштву. А дали ће се она радовати? Дете ми рече да оће, али то је дете, данас још једино

депа што се не знају претварати, говорио је Милан ходајући по соби, сад изби од некуд са цркве шести сат. Он скоро дркћућом руком довати онај свежаљ артије, што не беше ништа друго до његова улога, погледа још једном у њ, као да је хтео још једном очима све да прелети и онда му се украде са усана: Живот или смрт! узне за тим шешир и излети из собе.

Тог вечера било је позориште дупком пуно, једно што је био тако свечан дан, а друго чуло се да ће улогу Максима Прнојевића играти један млади и нови глумац, наш Милан. И доиста он је заслужио онолико гледаоца, и после онолико плескање и одобравање, јер је своју улогу одиграо тако вештачки и са таким одушевљењем, да се је мало ко сећао да је икад што савршеније видео. Плескању и изазивању не беше краја. При свршетку представе гледаоци као да не хтеше да се удаде, док још једном младог глумца не изазову, но у пркос и плескању и изазвању што се одавно није упамтило, он ипак не изађе — он више и не беше у позоришној згради. Одмах чим се удалио са позорнице он је збацио са себе оне глумачке аљине, обукао своје старе и онда полетио своје стану што је брже могао, али не у своју малу и незагрејану собицу, већ у сјајно осветљену салу, пуно богатог намештаја и лепе господе и госпођица, на вечерњу забаву код г. За Зоркиног оца.

Кад је ступио у салу баш се беше нека вртилачка игра свршила, ознојени и играчи и уморене играчице шетаху се ћеретајући о свачему, тако да га нико скоро није ни приметно, кад одједаред дотрча му Зорка која га беше спазила, стаде га грлити и онде на глас викну своју старију сестру, која у тај мах прође рамену свога играча.

Јелка! ево чика Милана, и он је дошао.

Колико сам вам обвезана господине, што сте нам дошли, ја већ бејех почела губити наду али ова неваљаница није дала ни прозборити да ви нећете доћи, говораше Јелка приближујући се придоставшем.

— И сам бих волио да ми је било раније могуће, али представа . . . говорио је он.

Па како господине, јели сретно испала, могу ли вам честитати?

На чему молим?

Како знате критички, као да ја не знам да је данас ваша прва главна улога . . .

А зар је господин глумац? запитала онај блазирати господин, који је Јелку под руку водио, и поведе навалице своју играчицу да даље пођу.

Господа као да се не познају, дакле дозволити ми, рече она представљајући: Г. П. Јовановић секретар и г. Милан Станковић глумац. А сада пошто се познајете, оно изволте г. Станковићу да вас и осталој господи представим, а г. Јовановић ће извинити, говорила је она, узне Милана под руку и

сада поче представљање. Ова по себи лака ствар беше за Милана тежа, него да је на смрт био осуђен. Јер неки од госпде рекоше му да га са позорице познају, неки, па чак и стари школски другови, дадоше се представити и том га приликом гледаху сажаљевајућим погледом, који су толико значили, као: умна пропадница.

Сад нево помину да је време да мала Зорка декламује, јер се она до сад јуначки противила свом наговарању и обећавању говорећи, да неће све донде декламовати, док њезин чика не дође да је и он чује. Дете сада донста вешто и лепо одекламова познату змај Јовину песму: Јадна мајка, кад одједаред у друштву почеше искати да и учитељ као гаумац нешто декламује. Брзо буде од столица направљена мала трибина и Милан више на силу но с вољом на исту понет. Он стаде зачуђено на исту и погледа на околне стојеће, но очи му као да су само неког тражице, сад му се сретеше са Јелкиним, погледн се у један мах стопише, он је стајао немо и није ни мислио да говори, када поново завикаше: Чујмо! чујмо!

Он погледа још једном на ону страну где беше Јелка и онда одпоче „Гуслареву смрт“ од З. Ј. Јовановића.

Декламовао је са таквом ватром и осећајем да сви беху завешени и да су сви као од камена стајали, тек кад је свршио заори се живо одобраваће, он се скиде са столица и сада му полетеше сви са честиткама, но он

као да ништа није од тога чуо, он се скоро гурајући улутн онај страни, куда је мало час погледе управљао, пође Јелици. Она га дочека веселим погледом и викну му:

Ви сте победили!

У чему? запита он.

Данас је вештина славила победу, над празном уображеношћу, говорила је она,

Затим пођоше њих двоје шетати и читаво се вече нису растајали, говорили су о позоришту и глумачкој вештини, он је у њој нашао одушевљено и осетљиво срце за свачим шта је лепо, а она је у њему гледала идеал мушкарца и правог вештака. При расстанку када му је требало вратити се у своју мрачну и хладну собицу, беше им обојима жао што се морају растати, и она се не могаше уздржати да га не замоли да их који пут посети, што јој он најрадије обећа. Отишао је у своју собу и легао снавати. Но бадава је склапао очи, она му је ипак у свој лепоти пред очима лебдила, још је скоро чуо сваку реч што му је говорила, мислио је на њу, па онда поче размишљати и о себи.

Изађе му пред очи данашњи триумф и слава која га чека, одмах затим виде опет сво ништавило исте славе и да је све лажно, као она круна што је дужде на даскама носи, да је све удешено да превари око за неки тренут. Сети се доцнијих година и шта га у старост чека, дође му и опет пред очи она, и сва она срећа коју би њома до-

био, кад би је својом назвао. Али чиме да је задобије? шта је он? — Глумац. Још ни једна му реч не изгледаше страшнија него то име, за којим је он некад онако тежио. Стаде поново размишљати шта га је до истог стања довело, и виде, или бар мишљаше да види, да је то само младичка неразумљеност и после дугог мишљења реши у себи, да чим устане, једном за свагда се одрече позоришта, да се поново упише за ћака, да последњи испит положи и онда — онда, да оде Јелкином оцу, да му каже: ја сам ево човек, који сам у стању зарађивати своју кору хлеба, дај ми твоју ћерку за жену, а благо твоје подај онима, који су и досад са њиме били сретни. У том премишљању затече га и јутро, без да је ока склопио. Скочи са постеље, обуче се, напише позорној управи оставку, метне је у шнаг да би је могао још данас уз пут предати и упути се управо школи. Професори га радо приме, јер су га као добра ћака жалели што ће по њеном мишљењу пропасти, и он весео што је толико успео, похити кући — да јој каже, шта је учинио. Што је ближе кући долазио, све је неки већи страх осећао и када зчркуца на њеном вратима, рука му јако задрхта, из собе се зачу један крупан глас „слободно“ Милан уђе унутра, и пред њим је стајао г. З . . . ић.

Добар дан . . . муцао је он.

Добар дан синовче, ви желите? запита га господар З . . . ић

Ја, ја сам имао госпођици ћерци.

Знам већ шта, да јој приповедаш о вашем комедијашком и бекријашком животу, ваљда да ми дете залудиш, видиш синовче синоћ сам те ја звао и ти си ми у моју поштену кућу дошао, и кад те будем и опет звао а ти ми онда дођи, а то ће бити кроз два месеца, о Јелкини сватови, а дотле биће боље да мислите да требаи кирију платити, и да сам вас ја као газда доста чекао и учинио, рече г. З. смешећи се учтиво, трговачки.

Јадан момак, стајао је на ове речи окамењен и није ништа одговорио, јурну из собе напоље и онда на улицу. Ишао је улицама без да је кога видео и познао. Цео дан је лутао по вароши без да је што окусио, он није ништа осећао, једино што је чуо и осећао, то су биле оне грозне речи: комедијашки и бекријашки животи.

Тек у вече савладаи умором и глађу, морао је и на себе помишљати. У ону кућу где му је сва срећа убијена није се могао више враћати, с тога сврне у прву најближу кафану. Ту је за једним столом седело читаво друштво младих људи, који кад видеше Милана сви у глас повикаше: овамо Станковљу, Милане, овамо да частиш, није то пала онакав аплаус јуче, нећеш нам утећи. Младе статисте, јер то беху скоро сви око поменутог астала, одмах посаде Милана за свој сто и натерају га да са њима пије. Прву је чашу попио безвесно без да је што осећао и мислио, за њом другу, трећу и сада

стаде са свим чудновато око срца осећати, оне страшне речи почеше губити своју страхоту све више и више, њему свет постаде све милији, он стаде певати са њима заједно и са свима редом грлити се и љубити, он беше — пијан.

Од сада је знао где му лежи лек да угуши оне тужне мисли што су га хтеле савладати, он је њих угушавао у пићу. Из дана у дан био је све страстније, хтео је да заборави на болове и на цео свет. Ону оставку што је написао управи, није био предао, хтео је и даље да глумац остане, па ни то није могао остати, једном је требао да изађе на позорницу а он спава у кафани, друга пут је изашао напит на позорницу и место некадањег плескања поздравља га општи смеј, коме је следовало — одпуст.

Ово као да га је пробудило из заноса, он се није за неколико дана опијао, хтео је и почео да приватно адвоцира, и да доцније стече право да испит адвокатски подожи. Баш је једног дана наплатио пеки дуг за свога једног клијента и носио досга знатну суму новаца да их истом преда, кад прођоше улицом богати сватови, он и нехотице погледа у прва кола и виде — Јелку као невесту. Хтео је да падне од бола и удара и једва се одвуче до оне кафане у којој смо га пређе често виђали. У истој застаде скоро сво старо друштво, ови му се зарадују, он доиста поче напново са њима пити и частити их. Ту се пило и трошило добле год је трајало они туђи новаца, и тек кад је истих нестало, одведа

су га двојица кући, јер сам није био у стању отићи. Када се је испаво и истрезнио стао је размишљати шта се је са њим десило, сети се њених сватова, и би му тешко, но као да га гуја уједе при помисли да је туђе новце проневерно. Своме клијенту чије је новце потрошио, морао је лагати, први пут у свом животу, за тим је морао лагати и варати друге да би набавио новаца, да врати ономе, морао је примати и такове ствари за које је био сигуран да ће их изгубити, само да новаца добије. Из дана у дан ишло се све на ниже. Клијенти почеше губити веру у њега и један и по један остављати га, он је сад већ био приморан да иде из кафане у кафану и да тражи себи парничаре, па немогући их ни ту наћи, ишао је чак у сељачке механе и ту писао молбе и тужбе за по цванцика само да се хлебом зарани и ракије напије, јер од последњег доба почео је саму ракију пити, у њој се лакше заборавља, но сваки зна какав је отров ракија. Још из раније убијен душевно морао је скоро и телом малаксати, дође болест и варошка болница Родитеља није имао, остала фамчија беше далеко од Б. . . . а пријатељи и познаници? као пријатељи: заборавили су га. Једног дана скупљали су се у болничкој авлији позоришни штатисте и понеки од млађих глумаца, да отпрате свог несретног друга Милана Станковића. Ко је видно како се сиротиња из вар. болнице износи и како се мртац у јадан и прост сандук спусти, чуо оно неколико свештеникових речи, тај ће имати

тужну слику која се и овог дана поновила. Сакупљени другари брзо се удесише и одпеваше покојнику последње „Вјечнаја памјат“, затим се упутише кола варошком гробљу, и спустише га у гроб не ожаљена и неоплакана.

Бог да му душу прости! говорили су му другари.

Сиромах глаумац! говорило је ово неколико жена, што их љубопитство беше довело да виде ко је сарањен.

Имали мати бога? запита једно дете своју мајку, која га је за руку водила.

Има синко, има, али он је на небу, говорила је жена своје радознамом детету.

ПРЕКО ЛЕВА ПОГАЧЕ.

„Сеј ден јегоже сотвори господ и возрадујем сја и возвеселим сја во—н. „Немојте мислити да ће ово бити нека побожна приповетка и ако се овим побожно-хришћанским речима почиње, њих једино помињемо зато, што се без њих не да наш славни јунак ни замислити т. ј. он је ту песму певао свугда и свагда, или био код Коларца на пиву или код златног крста на кави, видео га човек код хајдук Вељка у башти, или код ве: Дарданела у великој сали за дрвеним столом са срчаном ногом и масним чаршавом, свуда је он био исти, он и речена песма на устима, осим онда, када је чаша њено место заузимала. Али ви га може бити још не познајете, можда сте помислили и да је богословац, судећи по оној песми, дакле да би вас боље са њиме упознао, сматрам за дужност да вам га представим. Пошто је он сматрао визиткарте за модерни лукзус и за не производан рад исто онако, као и онај социјалиста што је лупајући златним прстеном у пиварску чашу дозивао келнера и доказивао, да је свако ношење

накита лудорија, и само залудно трошење радне снаге, — он их није дао себи штампати, и ако му је већа жеља била да му се име штампа, о томе би вас могао уверити сваки уредник ма ког српског листа, кога је он са својим изливима срца и осећаја, recte песмама усрећио, и које су сви због важности им у папиркорб на чување остављали, јер треба вам и то знати, да је наш Радован био: песник, лирически — природни поета, истом као и Аца Зубан, и чича Јеремија ет Коми. а за доказ његове женвалности ево одмах да наведем и примера:

„Птица финка,
Госпођица Тинка.“

Знам да је свакоме тешко погодити прави смисао ове овако пуне израза и унутарњих осећаја песме, и ако је за њу и свака скамија почев од VI разреда гимназије, па до скамије у . . . факултету за њу знала. На свакој скамији коју је наш осетљиви Радован неко време гладно, стајало је тврдим челиком — урезано.

„Птица финка,
Госпођица Тинка.“

Кога год би прилика донела могао је те тврдим челиком у меко чамово дрво урезане хијероглифе читати јер доиста и ако беху хијероглифска слова што их је Вук Караџић према руском за нас удесио, ипак она беху за сваког неразумљива као мисирски хије-

роглифи и само је онај могао дознати за прави им смисао, који би имао прилике да завире у оно срце што их је онако осетљиво перорезу у меко дрво диктирало. На срећу то не беше ништа тешко, требало је само попити две три чаше вина у друштву са носоцем истог г. Радованом Нешићем и онда се загопетка сама од себе разреши, само кад вино језик одреши. Сваки је онда могао чути, да је госпођица Тинка најлепше створење овог света, да се је и сама природа надманила када ју је стварала, да су је виле у колевци љубале, да ју је зора улице, а ноћ у очи пољубиле, да Радован све то неизмерно — — љуби, и опет све то горње, односно госпођица Тинка њега, а да су се они стихови на њу односили, у то већ онда нико није смео ни сумњати. Па онда је била лака ствар помислиће неко, тако бива и у романима и на позорници, тешко је док се не завољу, а кад се до тог дође, онда већ ни сватови не фале — Истина то је требало и овде да буде, али српска пословица вели: „Не треба тражити преко леба погаче.“

Наш пак Радован као да је на ту пословицу заборавио, или бар за неко време изгубио је из вида, но за то је овако и настрадао.

Наше место страдања звало се Раковица. За онога, који незна околину Београда неће бити згорег да му кажемо да је то манастир близу Београда и да је иначе место где се господа Београђани аусфарују, а сиротиња а вел. Госпојини скупља на славу да се

наслади фришке печенице од пре три дана заклате, да чује хармоничну свирку двеста музикално образованих цигана да види како се заслужи лебац без мотиве и како је то славно бити од кадуђера позват на ручак. разуме се само ако си велики господин. Као што рекох ми смо тамо страдали, а да би могли страдати нужно је свакако тамо и отићи — па ми смо на нашу несрећу и отишли.

Одемо дакле пред капетан Мишино здање, пред којим стоје фијакери и таљигаши, а зарад лепша, изгледа и неколико пиљарских чатрља и погодисмо фијакер за 24 гр. чарш. и кочијашу напојницу. Седнемо у исти и одупремо леђа у чатлов, и онда хајд у Раковицу.

Али наша несрећа, као да се беше већ тим започела, јер кад смо се посадили, а околостојећи таљигаши, који су 30 гр. искали рекоше нам са осветљивим подсмехом да ћемо се лепо возити, ако нас само кочијаш путем кроз чатлов не изгуби, и да је то луди Милош Разбојаш, као што су га они звали.

— Ништа не мари, терај ти само, говорио је Радован, и ако се могло приметити, да га оне речи нису баш обрадовале.

Кочијаш ошину мркова и за тили часак батргасмо се по лепом београдском тратоару, скоро да нам срце од труцкања испадне, јер врашки ковач беше сигурно заборавио да на нашем фијакеру намести федере, но ми стиснемо зубе, које од јада

и које да нам неби од труцкања поиспадали и једва дочекасмо да изађемо из вароши. У осталом путу није се нам десно никакав малер, једино што смо једну чивију изгубили, те се је кочијаш морао с кола скинути и натраг трчати да исту нађе, а ми смо међутим имали читава два сата времена да мислимо о томе, како ћемо се лепо овог дана провести, да гутамо праšину, што су је дизала мимо пролазећа кола, и да се уверимо, каква је то незгода кад се на таљигама изгуби чивија. Но свакој беди има краја, па и овој нашој после два добра сата чекања дође крај — вратио кочијаш и ми сретно стигосмо на црквени сабор.

Да вам описујем сељане, који су тамо били, та то је тако фад на њих и мислити, они не знају ни францески а камо ли шта је то галантерија и учтивост, незнам како могу тако и живети, рекла је о њима једна госпођица, па је ипак жива остала, шта више једном јој се прохтело да и сама економше, те је молила свога cher Papa да јој купи четири кокошке и четири петла, две ћурке и два ћурка, али то не спада овамо, једино још да приметим да је и она у Раковицу с оцем дошла. Па ево и ја ћу да оставим сељане нека се и даље весели играју на ћу да пођем образованом свету што је дошао да ужива „in der herrlichen Natur“ — Ту је као што рекох она бистроумна госпођица и њезин cher Papa, ту вам је је г. Аца Стој . . . ић, за сада практикант у министарству **, изашао је на лице места

да штудира народ и народне обичаје и да прикупља штога за приповетке из народног живота, заједно са женом и лепом свастиком, поред њих је содруг му у звању лепа Стака, а он је изашао да штудира народ као и Аца, само с противне стране, т. ј. Аца је штудирао народ изнутра по срцу, а лепа Стака ће с поља — т. ј. као пртач народно одело.

Ми се прогурамо некако кроз свет и дођемо до Аце и друштва му, јер са њиме бесмо познати, и пошто нас он својој жени и свастизи представи, ми примисмо на се дужност да женске забављамо, ја госпођу Адницу а Радован госпођицу Смиљку — јер њихова господа беху као што сте видели и сувише својим штудијама заузети, и тако ја бежах осуђен да слушам како је њен Аца био много бољи док је био младожења него сад као муж. да му је врло тешко угодити уштиркати кошуљу, и да страховито цена — штримале. То ме је толико занимало, да сам после четврт часа позвао Радована да пођемо мало кроз народ.

— Иди ти те се прођи, знам да ћеш видети доста лакрдија, говорио ми је он, ја ћу овде остати т. ј. — ако госпођици није досадно . . .

О молим, молим, та ви видите, да сам ја сама себи остављена . . . говорила је госпођица Смиљка.

— А ти онда остани — а ви ћете ме милостива извинити, ја сам рад мало да прођем по народу, и за четврт часа ево ме опет натраг, бежах

принуђен да кажем, и да се после ових речи изгубим у светини.

Ишао сам тамо и амо по народу док не виде где се испод једног грма скупила доста велика група сељана, мушких и женских, приђем и сам ближе и кад тамо а оно сви стоје и слушају — новог једног апостола. Испео се на један пањ неки будмаст брат са неколико длакица риђе браде, у масном капуту и говори као божем оној неколицини што су око њега најближи, но тако јасно, да су га и крајњи чули, једино што га нису скоро ни један разумели приближим се још ближе да и сам чујем, и могао сам разабрати:

„Треба народ извести на прави пут моралне екзистенције у приватном и социјалном животу, треба народ и за народ итд.“ и ја познадох у том незваном апостолу мог старог познаника из Београда грађанина Мују, поред њега баш је глодао масну печеницу другар му Вучко Божић, близу њих је опет била једна од просвећених, интелегентних, образованих женски, која је пре три године исто онако била сељанка у краткој везеној кошуљи као и оне око ње, и само хвала маси од 600—800 ₰ уздигла се је она до оног положаја. Она је говорила оним жењскињама околи себе, како оне и не знају да су само мушке робиње, како су мушки тирани, како и оне треба да иду на сабор, а не да чувају децу под куће, и да ће само онда српство процветати, ако и оне буду овако образоване као она што је, и бог

те пита шта им она ту није мудрога и научнога казивала, када је једна сељанка са дететом на грудима упита:

— Ала вере ти друго, нека ти га бог поживе имаш ли и ти које на дому, је ти се нашло које у добри час?

— Имам и ја једно мало од три месеца.

— Нека ти га бог поживе, а је ти је туве?

— Није, остало је код служавке.

— Шта, ти си оставила дете у вароши на туђе руке, а ти дошла да се провађаш, па ви сте ми варошанке паметне, а ми сељанке луде.... почела је сељанка, али наша високо-учена госпа нађе за боље да се обеси једном од хитроноги и високонаучени удварача о раме, те да се шетајући по народу разговарају о народном благу и како народ треба да прави пут извести.

Међутим беше дошло време ручку. Ја се пожурих да нађем Радована и упутим се оном месту где је био г. Аца с породицом, и доиста затекох га тамо у најживљем разговору са госпођицом Смиљком. Мени одмах дође једна мисао за коју сам се одмах уверио, да се у њу нисам преварио, наиме да се је наш Радован заљубио, а разуме се већ у кога јер доиста када на мој позив одосмо у једну шатру да ручамо, и ако су нас истина г. Аца и породица му задржавали нас код њих на ручак, он ми пун радости и среће приповеди да љуби госпођицу Смиљеу, врло је мало што јео, па онда одјури к њима

ја се пак упутим да нађем кочијаша да видим да ли је и он ручао, и, нађем га под колима где слати ко спава и морао сам га јако дрмусати док сам га пробудио.

— Шта — а — шта! — — шта је — — а, — шта оћете? говорио је он теглећи се и зевајући.

— Устани човече време је ручку.

— А, ви, сте господине, а ја знате мало ко човек отишао ту под једну шатру и попио подић два равије, говорио је даље тромо и тешким језиком што је показивало, да је у забуну можда у место попио и оканицу попио.

— Јеси ли ручао што? питао сам га даље.

— Ни мрве, могао би се причестити.

— Онда ево ти један динар, па иди ручај, а око пет сати да се иде кући.

— Разумем господине, рече Милош трљајући очи, а ја се упутим к Радовану.

— Господине да простиш

— Но шта је? упитих га ја, пошто је он као заустезајући се да каже праву намеру, после ових речи застао.

— Оно знаш ти си ми доста дао за ручак, али знате, нашао сам ту моју родбину па би ко човек да коју с њима продиваним, па би вас молио да ми дате једно дваест гроша да их мало почастим, бо људе знаш.

— Оно ја не браним, али само да не буде какве сметне кад будемо кући полазили, говорио сам ја вадећи паре.

— Убио ме бог господине ако што зло мислим, та ја сам прву господу на мојим таљигама возио.

— Добро, добро само да се можемо у пет сати кренути, а ево ти паре, ја ћу оном господину већ казати.

Хвала! говорио је он скидајући капу, кад год ви захтевате ја ћу одмах презати.

После овога отишао сам Радовану, но заборавим да му кажем шта сам са кочијашем урадио, па онда пођосмо сви да се мало прошетамо. У порти код цркве, са западне стране дела се лепа зелена равница засађена младим дивљим кестеновима и липама, испод којих је на неким местима била и по једна влупа за уморене намештена. Ту испод једне лине беше са скупило неколико ђака, узели цигане, ови им свирају и они се у коду надмећу ко ће боље да поведе и заведе. Чим смо им се приближили Радован као страстан играч полети одмах у коло, једва да је имао времена и да госпођицу поред себе понуди, на шта ова пристане, и онда се и ја и њена старија сестра у коло ухватимо, за нама Аца и лепа Стака, а наш пример охрабри и још неке околу стојеће госпођице које су се „женирале“ да се као сељанке у коло ухвате, те се сада и оне у коло ухватеше и за час се ствари леп низ младих играча и играчица. Цигани су баш онако цигански довраја свирали, па ипак нико није помисљао на умор. После те прве свирке, одсвираше другу, трећу, че-

тврту па свирали би и још коју, но требало је помисљати и да се кући иде.

Дошло је време полагању. Аца и Стака беху заједнички узели фијакер па њима добро, њихов кочијаш их је већ чекао, а ми? од нашег Милоша нигде ни спомена, и ако смо га на све страхе и у све шатре тражили.

Шта ћемо сад Радоване?

— Они одоше.

Мани ме њих, лако је њима за сат и по они су у Београду, али ми?

— Проклет и час, кад смо ми тог арамбашу узели за кочијаша.

Није море арамбаша, већ разбојаш, говорио сам ја зловољно.

— Нађи га сад ако можеш!

Ја теби брат Радоване уступам у свему првенство — а ти и треба да га тражиш, јер да ти ниси био онолико око госпођице Смиљке заузет, ми га неби овако лако изгубили, тако је то, ко мисли само на госпођице, као да на свету нема и кочијаша, иди сад га тражи.

— О та ићи ћу за рад ње и у накао!

А ја ни пешице у Београд.

— О ти прозачна душо! вукну ми он посмењиво.

Лако је вама песницама, ви узјашите нашег Пегаза, па газите и јурите куд вам је воља, летите чак у небо и у море, али дај ми сад нашег кочијаша

па ћу ти сутра садељати иљаду стихова . . . можда би му још шта говорио, али сад се зачу један танак гласић: „Господо изволте с нама.“

— И — и — извините госпођице . . . али . . . знате . . . али . . .

Али наш фијакер нас је омео, одговорих ја госпођици Смиљки, која нас је са свега фијакера вивала, пошто је Радован почео онако мудати.

„Онда збогом.“

— Клањам се, слуга понизан, вели Радован скидајући шешир и дубоко кљањајући се.

Сретан пут, прогуцћам ја и почех се на све стране окретати и мотрити, неби ли где год нашег несретног кочијаша спазио, но њега нигде ни од спомена, окретох се Радовану, а он још једнако стоји као укочен и гледа на ону страну куда је Смиљкин фијакер отишао, и занео се у мисли да није скоро ништа ни примећавао шта се ово њега збива. Ја га лако ударим руком по рамену и он се трже

— Шта је! — — шта ћеш?

Оћу да таљигаша нађемо.

— Али кад га нема, говорио је он и окрете се опет оној страни.

Ваљда нећемо тек овде остати?!

— Па узећемо друге таљиге.

А што смо оном несретнику платили, зар да му опростимо?

— Па шта си му платио, онај један динар за ручак.

И још четири у напред.

— У напред? . . . четири динара?

Да — искао је у напред, вели нашао се са својим сродницима па је рад био да их као човек почасти.

— Е јес чуо, ти си био увек од мене практичнији, али данас си се и ти преварио.

То видим. Али шта да се ради?

— Хм! видиш пословица вели: да свако зло има своје добро, ја скоро и волијем шта он није био ту, те да смо мало час отишли, пре свега би нас госпођица Смиљка видеда да смо дошли на таљигама, а друго што би и опет као и јутрос гутали прашину од мимопролазећих фијакера, причекајмо дакле још мало, док се већина света не разиђе, а догле ће ваљда и кочијаш од куд искрснути.

Ако је теби право, није ни мени криво, само да не будемо морали овде преноћити.

— Па баш и то да буде, зар је то тако страшно, море ја сам ти толико сретан, да мислим нема несреће, која би била у стању да ми ову срећу помуги говораше он занешеним гласом.

Где љубав почиње, ту намет престаје, рекли су још наши стари . . . приметих му ја, више да би га наједио, јер сам му заиста завидео, где је онако миран и сретан.

— Добро, добро, знао сам ја за то, па ипак — ти кажем, да сам у госпођицу Смиљку сиртно заљубљен,

А госпођица Тинка? запитих ја.

— Тинка, Тинка, ко јој је крив, што и она није дошла у Раковицу, бар би се код њена оца почастили, али да збиља, јеси ли гладан, ја би сад могао што јести, знаш да сам у подне и онако мало јео.

Не браним — хајдмо у ону шатру тамо, тамо је највише света, сигурно да има добра јела и пића, говорио сам ја узимајући га под руку, и обојца пођемо реченој шатри. Кад се прогурасмо кроз светину која се беше око исте скупила, имали смо шта и видети. Наш кочијаш са још тројца четворица њему равни засео и пије, а већ је толико пијан да не може са столице да се подигне.

Лепо ће нам ићи, рекосмо обојца скоро у један мах спазивши га онакова, но шта смо знали, морали смо са повиновати судбини.

А — а, где мог, где моје госпoде, овамо меанција, оку вина за мога господина, овамо сете — ево овди до мене, тепао је наш као мајка пијани кочијаш. Но ми се на то не освртасмо, погледасмо само један у другога, и без дасмо се договарали изађосмо из те шатре и одосмо у другу, и ако се за нами још чуо глас пијана кочијаша: еј велнер по-дај вино господину, еј господине куда ћете?!

Као што рекох одосмо под другу једну шатру и ту поручисмо што за јело, управо за вечеру, јер се већ почело смркавати. Ту се упознамо са неким сељанима, и тако проведосмо у пријатном разговору

неколико часова. За тим изађемо напоље да посматрамо и даље весеље, које још непрестано трајаше јер врло многи од селана, који беху из удаљенијих села, остали су да ту и преноће, на ће ујутру рано зором, а разуме се да и Цигани нису кући отишли. Лепа летна ноћ, на све стране подигла се ватре, око њих уморени цигани гуде још понебу игру а момчадија и девојке поцупкују, на оној страни опет састали се стари пријатељи и својта па засели око прострта ћилима, на ком су разне ђаконије разастрте, пуна тиквица кружи од једног до другог, старији прјчају о прошлом рату, а жене опет о овогодишњем лану и кудељи што су их ови недеља чупале и топиле, понеки домаћин се развеселио и заповедио Циганима да му што певају, и ови опет из петјних жила певају му хармоничне и граматички савршене песме, као:

Од како је Бање Луко постало,

Аман постало.

Није лепша удовица остала,

Аман остало.

Богод што је Тевир бего кадуна,

и. т. д.

Свак се живи весели и на свој начин ужива. Само нас двојца као да нисмо још могли да пођемо истим путем. Но сад се зачу од некуд глас гајди! А гајде су Радованова најмилија свирка, он подвикну радосно и појури на ону страну од куд

је глас долазно. Брзо буде изнађена шатра у којој је гајдаш свирао, ту сада заседнемо, и онда неби биди нити се звали ђаци а да се не развеселимо. И доиста, за тили часак заборависмо на несрећу која нас је мало час снашла, па бога ми Радован најзад и запева уз гајдаша онај леци банатски сватовац :

„Ој косо, косо моја
ој него моја,
Док сам те косо пледа,
нисам те кледа.
Одсад ће туђа мајка
плести па клећи.
Ој косо моја, ој него моја.“

Ова нас песма обојца толико раздрага да нисмо могли дуже у димљивој шатри седети, него пођемо да се ове лепе летње ноћи прошетамо, и науживамо природне лепоте, јер доиста само у таквим тренутима могао је младић да увиди истинитост Аристотилове изреке : о природо мајко свију !

Дуго смо тако шетали уживали у лепој летној ноћи, слушајући разне песме и гласове који су се са свију страна разлегали. Док најзад и ови не биваху све рећи и рећи, најзад као да сви умукосе, само се још понегде из шатри чули неразумљиви пијани гласови, или би која уплашена сова облетала неколико пута око манастирског торња крештајући својим немилим и злослутим гласом, а кад би про-

шли поред ватра, где се мало час чуда весела свирка и несташна шала сада се само чуло дубоко дисање спавајућих, све се је одмарало, после весело проживелог дана, сакупљајући нову снагу за тешке радове идућег дана, спавало је сав блажених.

Време би било, да и ми већ одемо спавати, шта велиш Радоване ?

— Ја бих истина могао целу ноћ овако провести, али треба сутра још и у школу стићи, дакле треба и спавати— само где ћемо? запита он.

Мислим да би најсавесније било да одемо на наша кола, ту нам је твоја велика марама т. ј. ако је нису браћа однела, а наћи ће се и што за под главу.

— Ништа нам друго не остаје, хајдмо дакле, говорио је он журећи се, јер као да се беше уплашио за мараму, само знаш ли ти где су нам кола ?

Хајде само за мном, рекох му ја и упутисмо се таљигама. Ту на срећу нађосмо његову мараму у истима, но сада се указа нова незгода. Таљиге беху довољне за једног човека да легне у њима, места у сувише, али за двојцу никако, особито ако је који кратак као што беше Радован.

„Что дѣлать?“ говорио сам ја шалећи се.

— Ти брале мој лези у таљиге и увиј се како знаш, а ја ћу моју мараму на под таљиге, па ћу онда ја чувати тебе и ти опет мене, говорио је он правим ђачким хумором.

Није се дуго премишљао, Радованов предлог би усвојен; ја се допнем на таљиге а он опет под њих.

Лаку ноћ . . . викнух му ја.

Лаку ноћ милостиви господине, чувајте се да не паднете са двокатнице на ову сиротињу доли, смејао ми се он, а после тога свако се намести, како му је било угодније и заспи.

Већ рано узору пробуди ме виба и ларма што се је око нас подигла, јер се неки већ спремају да кући полазе.

Добро јутро комшија, јесте ли будни, вибао сам ја са таљига Радовану.

— Ако се не варамо, као и ви, — а је су ли милостиви господин добро спавали ?

Немож бити горе . . . говорио сам ја настављајући шалу . . . а једи хаускнехт очистио ципеле? питао сам даље, но не добих одговора, већ приметих да се Радован нешто премеће испод таљига и одједаред скочи :

— Очистио их је, те још како очистио, ево гледајте, и показа ми голе ноге.

Шта то значи ?

— То значи да су милостиви господин имали доброту малко се са сиротињом нашалити, те ме за време спавања изути, и наше сиротињске ципеле сакрити.

Вере ми, ја те Радоване не разумем.

— Та немој се претварати молим те, већ дај ми ципеле, доста сам се и онако уплашио.

Какве ципеле за име света ?

— Та шта какве ципеле ? дај ми их овамо, немој да зебем, трава је и онако ладна.

Море шта је теби, ил се шалиш или збиља истину говориш ? — Где су ти ципеле ? питао сам ја зачуђено гледајући га босонога.

— То би ја тебе требао да питам, јед ми их је неко за време спавања скинуо, и ако то ниси био ти, онда су мени ципеле украли, говораше он малодушно, погледајући у мене, јер се још надао да је све то шала, но на жалост морао сам га уверити, да то није никако шала, коју би и сам више волио да је, но што је овако збиља, али сада није нам ништа друго остало до да их потражимо, но на брзо смо се морали уверити да нам је сва мука узалуд, Морали смо помишљати на повратак у варош, с тога нам је пре свега било пужно наћи кочијаша, и ја се упутим овој шатри где смо га синоћ видели, и нисам се преварио, нашао сам га где спава под столом, а десном руком обгрлио строваљену калуку на којој мора да је у неко доба ноћи и заспао, те се она из непознатих узрока са њиме заједно преврнула. Имао сам доста муке док сам га пробудио, и док се је он опет освестио и једва ме познао и сетно се, од куд он овди и у онакој позитури. Устане за тим брзо и стаде ми се извињавати, но ја то брзо прекинем са питањем, да ли би шта лио, и пошто на

његову жељу пописмо по једну грву, улутисмо се таљигама.

Сирома Радован, за време док сам ја кочијаша будио и ракију пио скупио оно мало сламе и наместио седиште, сео на исто и својом марамом обвио ноге, да му се — не виде. Морали смо за тим још добро по сата чекати, док је Милош коња нашао и упрегао, и затим се кренусмо у варош, разуме се не са онако веселим срцем као што смо из ње пошли, јер Радован је целим путем ћутао, а и Милошу као да се језик прилепио, само би по неки пут бичем швићнуо, Радован је био једит што је онако скоро нове ципеле изгубио, а Милош се љутио сам на себе, да се је тако пред нами осрамотио. У тако занимљивом путовању стигосмо и близу вароши. Кад смо били близу Вајертове пиваре запитаће Радован:

— Знаш ли ти Милоше где је Немачки цар?
У Берлину, ако није куд отишао, додаде ја шалећи се.

— Лако је теби шалити се, зато ми сад бар мораш по вољи учинити. Јели Милоше, заш ли шта те питам?

Знам, знам с опроштењем господине, то је казана одмах овди на Врачару.

— Е добро, онда терај том улицом.

А, а шерету један, то је дакле, туда да се иде па ми станујемо у другом крају, приметих ја, а шта ће на то рећи:

„Птица Фивка,
Госпођица Тинка“

запитах ја.

— Нека каже шта оће, кад ме је овака несрећа снашла, и ту провири голим палцем кроз мараму, онда ме већа зацело не може бар за данас снаћи.

А оно терај Милоше, куд господин заповеда.

Оћу, оћу господине, та само реците, па ма у Вишњицу и на карабурму.

— Дена жеља, отрже се мени и нехотице из уста.

— А знаш ли вере ти где је кућа г. Аце С . . . ћа.

Знам господине, та знам вам ја тај сокак у прете, туда сам до скоро сваког дана бостан продавао, рече Милош.

— Онда терај туда, па да нам ту кућу покажеш.

Оћу господине, ће риђуша . . . и ево нас у улици . . . , на Врачару. Чим смо ушли у исту, а риђуша се упуту одмах првој кући с леве стране, Милош трже за узде а она хајд оној кући с десне, па се пред истом заустави.

Хајде море риђо, нема данас бостана! говорио је Милош риђуши трзајући је за узде.

А шта ће то да значи? запита га Радован.

Оно знате господине, ко што реко, ја овуд до скоро продавао бостан па риђуша научила да пред сваку кућу оде и да сама стане, док угућани не

изађу и што ће купе, па да је беда носи, она ето и сад мисли да је бостан на колима, беше одговор.

Гледај ако бога знаш да риђуша не заустаје, замоласмо га оба у један мах.

Оно тешко ће ићи, врашка је ствар та моја риђуша, што она једаред узме у памет, то тешко заборави, говорио је Милош шибајући риђушу, да даље пође, и доиста све опомињање, од стране Милошеве не поможе, риђуша је ишла као што је пређе научила. Прођосмо тако коједнак једно десетину кућа, возећи се час на једну, час на другу страну и сада ће речи Милош, показивајући својим бичем на једну омању кућу:

Ево то је! — знали смо већ шта, и доиста могасмо на прозору спазити једно створење, које одмах и познадосмо, т. ј. госпођицу Смиљку, наш Радован одмах скиде пешир и поклони се, колко му је обвијена марама допуштала, и доби отуд исто тако леп одговора, то га мало обрадова, но где одједаред несреће. Риђуша је сигурно запамтила ту кућу као добру муштерију, или ваљда што је Милош ком на њу показао, упути се баш отвореној капији, да је изгледало као да ће у авлију. И госпођица Смиљка као да се усљед тога јако на своме прозору збунила, а још више ми, није се дало дуго премишљати, риђуша је већ била дотерала, до шанца, који је делио тротоар од пута, требало је делати, и Радован одједаред скоћи, истрже Милошу зуде из руку и повуће их на једну страну, риђуша као да се од

тога уплаши, трже и бумс! — ми лежасмо у шанцу здрави читави, једино што су нас таљиге поклоциле и сиромаш Милош испод риђуше стењао, која се некако на њега стропоштала.

Незнам колико смо у том положају остали, јер се на скоро зачу виба и за мало час таљиге се изнад нас дигосе, и ми опет угледасмо божији свет и сакупљене људе око нас, који нас чудећи се посматраху, јер пре свега бесмо доста прљави а друго Радован још и босоног, тако да неки чак почеше тражити по благу ципеле, које су му чудноватим начином морале с ногу спасти. Ми се мало од стра разберемо стадосмо посматрати наше избавиоце, а међу њима спазисмо и госпођицу Смиљку. Међутим добри људи помогну Милошу да таљиге исправи и у ред доведе, но на жалост његову беше се јармац пребио, тако да није могао риђушу у њих презати.

Нама јадницима шта је друго остало но да се пешнице дома упутимо, али ко ће онако босоног као наш Радован кроз варош, најзад ипак пођемо, и морадосмо за собом чути смеј и кикот околостојећих, који нису могли себи ону чудновату појаву друкше разјаснити, него да смо били — пијани па ципеле изгубили. Ми пак одосмо до прве кафане, и ту се посаветујемо шта нам ваља радити. Брзо се сложисмо у томе, да ја сам одем кући и да онда Радовану по послужитељу старе ципеле пошљем. Тако и учинисмо, прво одем ја кући и пошљем му по момку ципеле, а после пола сата стиже и он сав за-

првенео, ја пак морао сам се смејати гледајући га онакова и сећајући се шта нам се мало час догодило.

— Да, теби је још до смеја, мало ти је што ће ти се цео свет смејати.

Ада би овај наш пут био згодан материјал за какву хумореску, говорио сам ја непрестано смејући се.

— Гледај те још и то уради, зар није доста што ће ме и она знати.

Ко?

— Госпођица Тинка.

Хтео си ваљда рећи Смиљка, поправљао сам ја.

— Та није брате Смиљка, она је својим рођеним очима сво чудо гледала; него и Тинка море!

Од куд је то могуће?

— Огуд, што да си боље гледао, ти би међу овима што су нас из шанца извадили, и пезина брата познао.

Ако је тако, онда трзам реч натраг.

— Трзај ти реч колико оћеш, али дело нећеш моћи никад, — ко ће јој пред очи изаћи.

Онај, кој је и до сад.

— Боље да је нисам никад ни видео, онда се за цело неби ни овај несретни случај догодио, нити би се кочијаш опно, нити би мени ципеле украли, а сада, поред све те несреће, још ако ме госпођица Тинка презре! . . . то би за мене било горе . . .

Не горе, већ кас што бива и сваком оном, који тражи „преко леба погаче“, заврших ја његов говор, а са тиме ево и ову приповетку.

М А Л И У З Р О Ц И.

Збиља познајете ли ви чика Пају? — Запитајте само ма кога, ко и једаред преко недеље иде у кафану, запитајте велим и њега, да вам каже ко најбоље пева код Ајдук Вељка, и он ће вам казати „чика Паја“, питајте ма какву сироту госпођицу, која није баш била у позорној дворани на баду, већ можда на оној кројачких раденика, које тамо најбоље играо на ћете опет чути „чика Паја“, — питајте и саму ону госпођицу што незна како се српски каже света тројица него вам каже да је летос о „alle drei Heilige“ била у Франценсбаду, кога је чак и тамо од београдских удварача нашла, па ће вам и она пола српски казати „чика Пају“, питајте веседу братију, ко зна најбоље да се весели, па ће вам и они из свег срца признати „чика Паја“.

Свугде и свагда „чика Паја“ он је у свему јунак на мегдану, свуда добар да га бољег нема, само у једној тачки беше слаб, слабији можда и од саме оне госпођице, што је пала у несвест кад је чула да се затвара академија (у место отвара), слабији и од ње јер он се бојао баш тих тако слабих створења, — бојао се женских.

Од куд је та бојажљивост долазила, то се није дало дознати, само по неки су говорили и хтели знати, да их се он не боји већ их просто мрзи и избегава, а који су били још више у ту тајну посвећени, хтели су знати да је чика Паја некада — неизмерно љубио.

Па некада је за цело и он морао друкчији изгледати, а не као сада са оним намрштеним челом када му ко само о женидби спомене.

Ако му ко рекне, „море чика Пајо ово би била партија за вас.“

— „Јест за мене, али не ја за њу,“ био би одговор; ако би ко пошао још даље те запитао, „чика Пајо, а што се ви још не жените?“

— „Има и томе времена, још оћу да сам слободан, нисам још луд да се упрегнем у оне ружичасте ланце занешених песника, који се тако често у најтеже окове претворе — али што ја о томе и говорим нек се жени ко оће, мени је добро и овако, добра чаша вина и добри пријатељи, мирна савест и весело срце, е па дотле а да шта ћу више“ гласио би на то чика Пајин одговор.

Ето читаоче, какав је био наш чика Паја, зад још ако додам да је био имућан а налазио се и у лепом положају у друштву, а био сам и независан од никога, онда шта му је још недостјало, него по моме, односно нашем мишљењу лепи млада женица. Но и ако смо ми сви, који смо га познавали о том била уверени и сваки, који је то чуо одобравао

нам, опет у пркос томе чика Паја је пре и на све друго него ли на женидбу помишљао.

Пошто смо оба били нежењени и у једном звању радили, то бејасмо узели заједно и стан код госпође Прендићке. Често смо говорили о које чему, па више пута и женидби, коју сам ја са свим силама заступао, а он би се пак свему томе смејао и говорио да то све годинама додаци и пролази.

Баш и данас бејасмо у најживљој дебати о горњој теми, кад се отворише врата и један момак пружи два зелена коверта, па се без и једне речце уклони. Знао сам већ по изгледу самих коверата шта је „Позив у сватове“, јер као да се сви наши познаници беху заверили да се жене и сваки нас је опет морао у сватове да позове, баш као до су хтели да нам, односно да чика Паји, напркосе,

Коверат не беше затворен и ја извадим из истог позивницу. Женио се Павле Крстић, имењак нашег чике, и узимао је неку госпођицу Милу, ја нисам могао да се узржим, него повичем:

„Гледај чико овако би исто изгледало када би се ти женио, замисли исто овако: Павле Крстић, само можда се госпођаца неби звала Мила?“

„А што баш да не буде Мила?“

— „Па нисам ја зло чико мислио, већ само случајно можда се она баш неће звати Мила, а можда се ти нећеш никад ни женити?“

„Ко то опет каже? а што и ја неких могао учинити што и други чине, зар моја заручница неби се исто тако могла звати Мила?“ поче он живље.

— „Ако рекох још не убих, та ко би се више радовао него ја да те видим једаред ожењена.“

„Верујем ти да би се радовао и смејао ми се шта је луди чика Паја учинио, јели?“

„То баш не, али гле молим те само, овако би исто и твоје позивнице изгледале, само њено име.“

„Шта њено име — кажем ти да ако се икад будем женио, да се моја суђеница мора звати Мила, ја што реко, не пореко“ додаде он озбиљно, да сам се морао тој промени у говору зачудити.

„Добро дакле узимам те за реч, да ће се моја спаја звати Мила,“ додадох ја, јер и ако је чика говорио да се неће женити ипак се знало на сигурно да ћу или ја њему или он мени бити девер т. ј. који се први буде женио.

Дође идућа недеља, дан венчана чикиног именака. Ја и чика узели заједно фијакер и пошли своје познанику у сватове. Нисам се могао уздржати а да чибу не учиним пажљивим како доста јадно изгледамо нас двојица сами у своје фијакеру, и да свако мора признати да нам нешто фали.

„Шта нам опет сад фали?“ запита он.

„Фали нам овог лепог шаренила“ приметих ја доста нерасположено.

„Па што ниси позвао једну од оних накићених лутака, па да сте се вас двоје возили, ја и онако не марим за ово парадирање.“

„Шарене лутке — чико и сувише си данас строг, зар су опет све шарене лутке, ево погледај — и баш тада прођоше поред нас једна кола —

погледај у оном фијакеру оно девојче, зар је и она шарена лутка“ рекох ја показујући му руком на једно лепо, скромно обуђено девојче, што се сад баш провезе у једном фијакеру, он погледа тамо, поглед као да му на истом застаде, за тим се брзо окрете к мени и зашта ме познајем ли је?

„Нисам је до сад нигде у друштву видео.“

— „Толико и чиви“, рече и учута, као да тиме прекине даљи разговор, но ипак се видело да и даље о том мислим. У цркви па ни доцније на игранци нисам даље ништа на њему приметио, ја сам као и свагда играо и забављао се, а и чика је био заузет, сви су се за њега отимали, певачи да им пева, играчи и играчице су хтели да оп међу њима остане, госпођице су у опште желеле да је с њима и да их чика Паја занима и прича им најновије догађаје, а он је тако добар играч и удварач, само штета што се тако женидбе боји, а баш је у најбољим годинама.

Игра се сврши и доврши. Наша познаница с кола, као да није ни била па забави, бар ја ју не бејех приметио, а и чика ми у путу ништа о њој не говораше, и ако ми данас нешто више изгледао озбиљан и замисљен него обичај што му је. Ја сам почињао разне теме и говоре, но он је само чутао, то ме најзад умори да сам у колима скоро задремао био.

Стигосмо кући. Чика Паја скочи чућећи с кола и одјурн у собу, ја остадох да намирим кочијаша

за његову зараду па онда, опет гђу. Прендићку и њену радозналост, јер она беше истрчала из своје собе и обасула ме са стотину питања на која једва да сам могао и једну речцу одговорити, јер она као да је и питања и одговоре била у напред спремна, питала ме да ли је млада била лепа, пошто сам ја чукао она је сама себи одговарала, да су невесте обично бар при венчању лепе, каква је била невестина хаљина и кумовски превез, пошто ја нисам знао име штофу и кроју она је сама себе задовољила, да је морала бити свила или атлас и т. д. и т. д. једва сам се могао од ње отети; утрчим у собу, а чика стоји замишљено близу прозора и држи у руци неку црну траку, када ме спази хтеде брзо ову ствар из руке сакрити, пошто је видео да сам је ја већ приметно, он ми је пружи, беше то једна црна сомотска трака као што је женске око врата носе и на њој од камена лепо плаветно срце. Ово све беше тако просто, трака је била од обична сомота, срце је при ближем разгледању показивало трагове стакла па опет, опет и мени рука задрета када сам те чудновате ствари у руке примио, да једва могах запитати,

„Одкуд то чико?“

— „Нашао сам,“ беше његов одговор.

„Где — ако смем звати.“

— „У сватови.“

„Па знаш ли чије је?“

— „То је оно што и мене мучи, и ја баш мислим чије би могло бити.“

„Хајде да се опкладимо да му и газдарица мора бити врло лепа. Замисли само чико, једно смерно, младо и певино девојче на ова трака око врата, па ово срце са његовом плавом бојом, зар те не сећа на небо, на веру, зар да не паднеш пред њом да се богу молиш.“

— „Окажи ме се тих ваших заљубљенички фраза у којима утоните и оно мало осећаја што вам их срце можда осећа, већ ми реци, да ли се сећаш да је која од наших играчица оваков украс, ако можемо ову стварку тиме назвати, о врату имала?“

„Ја не знам. Али де реци, сећаш ли се бар ти што год, бар и најмања трага да нам је, да ли ти је бар која пала у памет, говори само. Знаш да и деја долази у говору.“

„Мислио сам већ толико, од онога часа, кад сам ово мало срдашце дигао по све до сад, па никако.“

„Видиш, ја имам једну идеју.“

— „А то је?“

„Да је носиоц овог украса пре свега младо девојче.“

„Допуштам“ вели, чика замишљено.

„Даље да је лепа.“

— „Допуштам и то, али то још није никакав ослонац.“

„Оно јесте, ево видиш, тиме је добивено двоје, пре свега, сада ћемо њашу непознату тражити међу

млађим лепотицама, јер само младо срце могло је изабрати себи за украс овако нежну и просту стварку, а да је лепа сведочи, што је се сама у себе уздала да јој није нуждан велики украс да јој лепоту уздигне.“

— „Вере ми тако је, па шта мислиш, ко би то могао бити.“

„Ето на пример она паша лепа непозната, што смо је при венчању видели на колима.“

— „Она је, она!“ и сада ме стаде чика Паја грлити и тепати ми најслађа имена, доиста је она, да врло се добро сећам да је она ово плаво срце око врата имала, како сам могао бити тако несвесан да се одмах на то не сетим, оди моје слатко срце, оди да тебе пољубим и притиснем на моје љубави жедно срце, јер твога носиоца и онако нећу можда ни видети.“

„А што да је неби могли видети?“ запитих ја.

— „Да је видим, зар да сам себи задајем још теже јаде, зар да идем да видим оно благо, које никад не могу својим назвати.“

„Честитам чика Пајо! — Види ти њега само како он зна бити нежан и при погледу једне познатне стварке за коју још не зна ни чија је, а овамо зна да исмева оне који бар живим створењима тепају.“

— „Да тепају — лажу, говоре оно што никад нису осетили, што су од других чули и из књига научили, али ја — ја љубим истински море!“

„Где љубав почиње, ту намет престаје, ха! ха! чика Пајо, јели тако?“ говорио сам ја, не толико из

убеђења, колико што ми се дала прилика да га мало наједим, а и што ми у тај мах дође и мисао, да би можда то био једини начин да га свету обратим. — Дакле чика Пајо и ми смо постали љубавници?“

„Чуј брате окани се и једа и шале, већ озбиљно ми реци, да ли се ти сећаш, да га је она баш имала?“

— „И ако не могу рећи да сам га баш у ње видео, ја бих се са сваким могао о живот опкладити да га је само она могла изгубити.“

„По чему.“

„Зар ниси видео како је смерно и просто била обучена, па и сама трака о војој је, за цело није из Лиона или Париза, а ти знаш да наше госпођице ништа горе не мрзе, него оне ствари што се и на ком другом месту могу добити, и да би свака сматрала за несрећу и погрду да тако прост накит, као што је ово срце и трака му око врата понесе. Једино оно смерно девојче, које је могло изабрати онако скромне аљине, могло се и са оваковим накитом задовољити.“

„Живио мој филозофе, а-конто тога три чаше пива где год оћеш можеш на мој рачун попити, једино се чувај да не проћеш као немачки Шпенхауер.“

„Предлог се прима, и да неоп прешао у забравност потрудићемо се, да га што пре у дејство изведемо.“

„— Само нам остаје још једно.“

„А то је?“

— „Како ћемо за сигурно дознати дали је баш њено, јер онд што си ти рекао то су још само претпоставке.“

„Знаш шта? Ја мислим да или ми потражимо које срце изгубио или да чекамо те да се јави онај чије је, па да му уз ово плаво поклонимо још једно друго,“ приметих ја смешећи се.

— Ха!“ викну он радосно, овако ћемо!“

„Како?“

— „Објавићемо преко новина да је у ти и ти сватови нађен један накит, ко мисли да га је изгубио нека се потруди до нас па ће га добити. Шта велиш?“

„Да не треба времена губити, већ да треба одмах оглас написати.“

За три минута био је оглас готов. После пет био је већ у штампарију својеручно и својеножно однешен, сутра дан је већ парадирао, на оној страни новина, коју млади политичари што се за министре спремају најрадије читају. Ми пак седнели смо цео дан код куће и радознано чекали, ко ће доћи да срце потражи. Боже мој, колико је било пагађања, колико скројених и порушених планова, шта ћемо све радити, ако буде опа, којој смо се ми надали, па ако опет буде можда каква баба, обзјца смо се томе из гласа смејали, па онда се опет тешили: ваљда неће бити баш баба од 80 година. Но и ако смо скоро све редом изређали, што су у поменутих сватовима били, па најзад чак и на то престали, ма да

и какав слуга у место госпође дође, инак нико на врати не закуда.

Идућег дана требало је ићи на посао. Пошто је чика Паја имао баш тада случајно такав неки посао да га је могао и код куће радити, то он оста и тог дана дома, а ја одох својим послом, препоручив му више из шале, да добро пази ко ће доћи да изгубљено срце код чика Паје потражи.

Око једанаест часова нанесе ме пут поред нашег стана, и ја и ако нисам имао никаква посла ипак из радозналости свратих се, да видим шта чика Паја ради и да чујем да ли је ко долазио. Тек што сам промолио главу а чика Паја скочи, загрли ме и увуче у собу.

— „Честитај ми брацо, па да ти честитам!“ говораше он радостан, честитај ми море!“

„Шта! да није ко био по срце?“ питао сам ја.

— „Кажем ти море честитај.“

„Добро, добро ево честитам ти на све оно што још не знам шта, и желим ти да бог да још више пута ту срећу дочекао.“

— „И да бог да ти језик прегризо — лепо ми желиш. Дакле ти ми желиш, да се још који пут оженим?“

„Кад би те само једаред видео, ма сутра дан и сам ту исту муку патно,“ говорио сам ја шалећи се.

— „Е враже један т. ј. побратиме чуј ме.“

„По-о-обратиме, једва ми се отрже из уста“ о света трнова Петко! и мајко Агатино! будите ми у помоћи!“

— „Немој молим те збијати шале, већ ме слушај.“

„Слушаћу ево са „запетим ушима“ као што вели један наш вредни еманципатор женскиња.“

— „За време док ти не беше овди, збила се читава чудеса по да неби дуго набрајао, ја се женим . . .“

„Ти, — жениш се? чика Пајо зар оде у ружичасте ланце, зар напусти добра пријатеља, весело срце и пуну чашу, зар оћеш још нешто више?“

— „Оћу љубави.“

„Једино реци, кажи молим те, реци још име,“ говорио сам ја грцајући од чуда, а као да ми нешто беше и криво што увидех да ће нам тај догађај заједничко наше живовање прекинути.

— „Мила.“

„Онда капитулирам, но под тим јединим условом, да ми све приповедиш, како је све било.“

„Прима се,“ рече он, и сада ми стаде на дуго и на широко причати шта се за време мога отсутовања догодило. Дуго би било све овди редом набрајати шта ми је он говорио, с тога да читаона неби мо-рио, ја ћу сву љубавну поезију свести у чисту прозу, што би од прилике било ово:

После мог одласка он је седио и нешто писао када чује да је госпођа Прендићка добила госте, истина он није излазио да их види, нити му је когод то јавио, то је могао поуздано судити по гласу гђе. Прендићке, који се из кујне чуо: Изволте пријо, одкад вас нема да ми дођете, понели сте се од нас

и т. д. ко је пак та прија била и да ли је још ко био уз њу, то није дознао. Радио је још неко време и даље, кад се одједаред отворише врата и у соби се створи — наша лепа непозната из сватова. Сирота у први мах се беше јако збунила и извињавала што је без куцања у собу ушла, јер јој је тетка Прендићка погрешно казала, да нико од господе није дома и да је она дотрчала сама, јер није могла чекати и да своје изгубљено срце не потражи и види, пошто је из повина дознала, да га је неко од господе нашао. Сад је дошао ред на чика Пају те се он збунио но да је ипак брзо дошао к себи, да је изјавио да ће он опо плаво срце само онда издати ако друго у замену добије, да је она застиђена питала, које? а он одговорио: Твоје мила девојка. За тим су се као млади и заљубљени људи брзо споразумели.

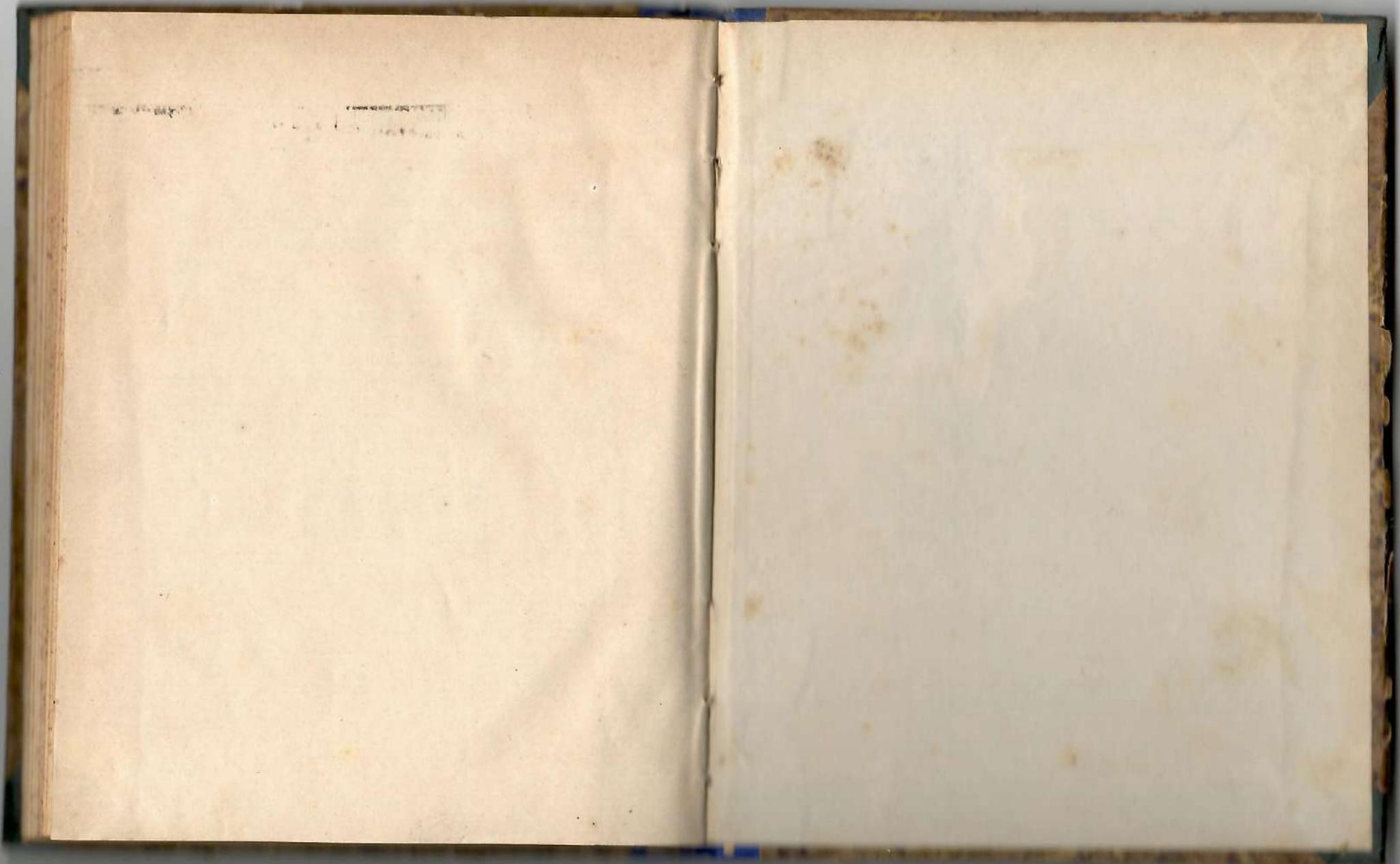
Ова му казала, да је учитељска ћерка, но да јој је отац пре неколико година умро и да сада она са мајком живи од оне мале пензије и од рада својих руку, што је њега тим више обрадовало, јер је у томе видео у њој раденицу а и добру ћерку и доцнију ваљану супругу и мајку, отишли су за тим у другу собу њеној мајци и признали јој све. Ова их је плачући благосиљала, у чему ју је гђа. Прендићка по свим силама помагала. Након месец дана певали су ђаци у кући гђе Петровићке ону лепу песму:

„Одби се бисер грапа,
од јоргована,
И лепа Милка
од своје мајке“.

Ја сам био девер, и поносито сам водио своју лепу снају, која је и данас била скромно обучена са лепим миртовим венцем у коси и плавим срцем око врата.

И данас кад одем своје побратиму па га затечем сретна где ужива што му кућа цвета, и погледам у њој најлепши цвет — Милу, увек са оним веселим осмејком и пуним среће очима и оним плавим срцем око врата, јер ово није више никад скидала пошто су га обоје као знак среће чували, увек се сетим оне старе пословице што вели да „често мали узроци имају велике посљедице.“

ЉУБОМИР БОШКОВ
БАВАНИШТЕ
ИЗ ЗБИРКЕ Бр.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO

1850